

Važnost kulturnog, sportskog, vjerskog i gastro turizma za razvoj Belišća

Đogaš, Teo

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:566694>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI INTERDISCIPLINARNI STUDIJ
KULTUROLOGIJA, SMJER: MENADŽMENT U KULTURI I
KREATIVNIM INDUSTRIJAMA

TEO ĐOGAŠ

Važnost kulturnog, sportskog, vjerskog i gastro turizma za razvoj

Belišća

DIPLOMSKI RAD

MENTOR: doc. dr. sc. Marta Borić Cvenić

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ Teo Đogaš _____ potvrđujem da je moj _____ diplomski rad

pod naslovom _____ Važnost kulturnog, sportskog, vjerskog i gastro turizma za razvoj
Belišća__te mentorstvom _____ doc. dr. sc. Marte Borić Cvenić _____
rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na
objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti
jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz
necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio
ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj
visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____2022. godine_____

Potpis

Sažetak

Unutar Belišća se uz razvoj samoga grada također, razvijao i turizam. Tijekom svih ovih godina prisutni su kulturni, vjerski, sportski i gastro turizam čiji se sadržaji mogu pronaći unutar programa raznih manifestacija koje se organiziraju tijekom cijele godine. Kulturni je turizam temeljen na obitelji Rosenberg koje se smatra početkom belišćanskog kulturnog života, kojeg je nastavio razvijati Sigmund Romberg skupa s ostalim izvođačima unutar glumačke i glazbene sfere. Sportovi u Belišću počeli su se pojavljivati početkom 20. stoljeća, među kojima su nogomet, košarka i kajakaštvo kao poznatiji sportovi u ovome gradu, a od svih lokalnih sportaša najveći je utjecaj ostavio kajakaš Matija Ljubek kroz njegova postignuća na raznim natjecanjima, između ostalog i na Olimpijskim igrama. Vjerski je turizam temeljen na povijesti izgradnje lokalne crkve. Unatoč mnogim preprekama ona je danas razvijena pod nazivom župa sv. Josipa Radnika. Belišćanska crkva, uz Svetište svete Ane, glavna je atrakcija koju nudi belišćanski vjerski turizam. Kao zadnju granu turizma važno je spomenuti gastro turizam koji nudi okuse lokalne kuhinje kroz mnoge manifestacije u Belišću. Ove četiri grane turizma su temelji sveukupnog turizma u Belišću, te svaka grana je na svoj način važna za razvoj ovoga grada. Istraživanjem mišljenja ljudi o stanju turizma dolazi se do zaključka da se ispitanicima sviđa trenutni sadržaj, ali može se poboljšati kroz bolje oglašavanje i dodavanje novog i zabavnog sadržaja.

Ključne riječi: gastronomija, kultura, sport, turizam, vjera

Summary

Within Belišće tourism was being developed along with the city's development. During all these years cultural, religious, sports, and gastro - tourism are present, the contents of which can be found inside of programs of various events that are organized throughout the year. Cultural tourism is based on the Rosenberg family, who are considered to be the beginning of Belišće's cultural life and it was further developed by Sigmund Romberg, along with other performers inside the acting and musical sphere. Sports in Belišće began to appear at the start of the 20th century, among which football, basketball and kayaking were more famous sports in this city, and from all the local athletes, kayaker Matija Ljubek left the biggest impact through his accomplishments in various competitions, including the Olympic Games. Religious tourism is based on the history regarding the building of the local church. Despite many obstacles, nowadays the church is developed by the name Parish of st. Josip Radnik. Belišće's church, along with the sanctuary of st. Ana, is the main attraction that's being offered by the religious tourism of Belišće. As the last branch of tourism, it's important to mention the gastro – tourism which is offering the tastes of the local kitchen through many events in Belišće. These four tourism branches are the foundation of collective tourism in Belišće, and each branch is important for the development of this city in its own way. By researching the opinions of people regarding the state of tourism, a conclusion is reached that the subjects like the current content, but it can be improved through better advertisement and adding new and fun content.

Keywords: culture, gastronomy, religion, sport, tourism

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Turizam i njegove podvrste	2
3. Povijest nastanka Belišća	5
4. Početak kulturnog života u Belišću	6
4.1. Ples, gluma i glazba tijekom dva svjetska rata	6
4.2. Otvorenje Doma kulture	10
4.3. Daljnji razvoj belišćanskog kulturno-zabavnog života	12
4.4. Kulturno - zabavni život krajem 20. stoljeća	13
5. Turizam u Belišću	14
5.1. Kulturna baština	14
5.2. Sportski turizam	19
5.3. Vjerski turizam u Belišću	22
5.4. Gastronomija	24
6. Empirijsko istraživanje	27
6.1. Uvod	27
6.2. Problematika	28
6.3. Hipoteza	28
6.4. Metodologija	28
6.5. Rezultati	29
6.6. Rasprava na temelju dobivenih rezultata	34
7. Preporuke za poboljšanje turističke ponude grada Belišća	36
8. Zaključak	40
9. Literatura	41
10. Prilozi	43
Popis slika	43
Popis grafikona	44

1. Uvod

Belišće je mali grad s bogatom poviješću koja uključuje razvoj grada i bogatu kulturnu baštinu, posebice onu industrijsku jer je Belišće nekada bio industrijski div zahvaljujući obitelji Gutmann. Sve je to bio temelj za razvoj života u gradu Belišću, a samim time i za razvoj kulturnoga života kao jednog od temelja za razvoj turizma na ovome području. Danas je ta povijest zapamćena kroz rad raznih organizacija, izrade manifestacija i održavanje raznih spomenika koji su dio kulturne baštine. Sve ovo je rezultiralo pojavom turizma u Belišću koji se može podijeliti na nekoliko grana turizma. Ovaj rad će se posebno bazirati na vrste turizma koje su najzastupljenije u gradu Belišću, a to su: kulturni, sportski, vjerski i gastro turizam. Osim navedenih grana turizma, u radu će se opisati početci kulturnog života i kulturna baština koju su oni ostavili. Također će se provesti istraživanje u kojem će se vidjeti mišljenja ispitanika o turizmu u Belišću, na temelju kojeg će se navesti preporuke za poboljšanje turističke ponude.

2. Turizam i njegove podvrste

Kako bismo bolje razumjeli tematiku ovoga rada potrebno je objasniti što je turizam i njegove podvrste, točnije grane turizma o kojima će se govoriti u tekstu, kao i kakav utjecaj one imaju na cijeli turizam. Sam je pojam turizma teško precizno objasniti jer nema jasne definicije, ali kroz rad Ivane Klasnić turizam se doživljava kao koncept koji ima društvenu i ekonomsku funkciju. Društvena se funkcija u turizmu može objasniti kao ideja kretanja ljudi u svrhu zabave i opuštanja kroz posjete nekom mjestu koje zadovoljava njihove potrebe. S druge strane, turizam kao ekonomska funkcija podrazumijeva da se pomoću turizma dođe do profita, odnosno da se poboljša gospodarstveno stanje neke turističke destinacije. Unutar turizma prepoznaju se dva faktora, turist i turistička destinacija. Govoreći o turistu, objašnjava se kako osoba postaje turistom tek kada se otisne na putovanje, ali to ne znači da je svaki putnik turist. Kako bi došlo do tranzicije od putnika do turista, osoba mora putovati izvan svoje životne okoline u okviru svojeg slobodnog vremena, odnosno ne putuje iz poslovnih razloga. Destinacija za koju se turist odluči ovisi isključivo o njegovim potrebama i željama koje se mogu svesti na bijeg od svakodnevice i želja za odmorom i rekreacijom. Uzimajući ovo u obzir može se zaključiti da status turističke destinacije nekog mjesta ovisi o tome mogu li se zadovoljiti potrebe turista. Ukratko, pojam turizma može se shvatiti kao kretanje stanovništva po destinacijama izvan njihovog normalnog okruženja koje zadovoljavaju njihove želje i potrebe (Klasnić, 2018:13–14).

Kulturni se turizam opisuje kao kretanje turista s namjerom da posjete kulturne resurse te kroz njih otkriju kulturne vrijednosti odabrane destinacije. Kroz istraživanja spomenute autorice navedeno je kako početan motiv kretanja turista nije bitan, odnosno da se sam pojam ne primjenjuje isključivo na osobe kojima je primarni cilj kretanja kultura, nego na općenito „konzumiranje“ kulture neovisno o tome je li to bio glavni razlog turističkog kretanja ili ne (Klasnić, 2018:13). U ovome slučaju pojam kulturnog turizma primjenjuje se na koncept kretanja ljudi gdje je kultura jedan od motiva putovanja. Unutar kulturnog turizma fokus se stavlja na kulturne resurse, odnosno kulturnu baštinu određenog mjesta koja prikazuje rast i razvoj neke kulture. Govoreći o kulturnoj baštini, ona se može podijeliti na nematerijalnu i materijalnu baštinu. Kod prve podjele, nematerijalnom baštinom se smatraju sva kulturna dobra koja nemaju materijalni oblik. Ovdje se mogu ubrojiti pjesme, plesovi, tradicije, narodne predaje i legende, dakle tragovi kulture nekog mjesta koja nisu opipljiva. S druge strane nalazi se materijalna kulturna baština koja, kako ime nalaže, ubraja kulturna dobra u materijalne

forme. Kod ovakve baštine razaznaju se pokretna dobra kao što su povijesni dokumenti, slike i muzejski eksponati, te nepokretna dobra poput građevina i spomenika.

Gastro turizam se, slično kulturnom, može definirati kao grana turizma koja prezentira gastronomsku ponudu kao potencijalni motiv za turističko putovanje. Unutar ove grane se stavlja gastronomija kao glavni turistički sadržaj. „Gastronomija obuhvaća sve ono što se odnosi na kuhanje, kuharsku vještinu i s tim u vezi. U širem smislu obuhvaća gurmanstvo, sladakustvo, a u najširem smislu vezu kulture i hrane, odnosno umjetnost prehrane, kulinarsku umjetnost.“ (Drpić, Vukman, 2014:63). Autori u ovome dijelu tvrde kako je gastronomija sveobuhvatan pojam koji se prvotno odnosi na kuhanje, zatim kulinarstvo, a u najširem smislu se shvaća kao veza između kulture i hrane. Iako se u ovome kontekstu ta veza odnosi na kulturu gastronomije, one se može shvatiti i na drugačiji način. Uzevši za primjer Belišće i okolno područje, ovdje se razvio narodni običaj pod nazivom svinjokolja koja je uključivala prikupljanje i sušenje mesa u svrhu njegovog očuvanja, o čemu će se detaljnije govoriti kasnije u tekstu. Danas se to smatra dijelom kulture koja se očituje kroz lokalna jela. Jasnije rečeno, hrana je povezana s kulturom tako da se kroz nju može doživjeti kultura, odnosno tradicija i običaji nekog mjesta. Važno je napomenuti, da važnost gastronomije leži i u socijalnom aspektu. Hrana je, ne samo ključna za život svake osobe nego je i pogodna prilika za okupljanje s ljudima iz svoje okoline (obitelji ili prijateljima), što je dovelo da potrebe za lokacijama koje spajaju socijalni aspekt s gastro ponudom, točnije restoranima. Također, ove lokacije nude mogućnost posjetiteljima da iskuse lokalna jela, čime se dolazi do zaključka da važnost gastro turizma leži u spajanju kulturnog, socijalnog i turističkog aspekta.

Od davnih dana sportovi su bili jedni od zabavnijih aktivnosti koji se sastoje od natjecatelja kao pokretača nekog sportskog natjecanja i gledatelja kao publike koja sudjeluje kroz promatranje natjecanja i podržavanja natjecatelja. Ukratko rečeno, natjecatelji su aktivni sudionici, a gledatelji su pasivni sudionici. Do danas se ta forma nije promijenila, osim što su sportska natjecanja popularna na svjetskoj razini, te su postala centar masovnog turističkog kretanja, odnosno, neka sportska događanja poput Olimpijskih igara privlače milijune ljudi iz različitih dijelova svijeta. Zbog tolikog opsega turističkog kretanja za ovu granu turizma se smatra da donosi iznimno pozitivne utjecaje na određenu destinaciju i na ostale prisutne grane turizma: „Svjetske sportske manifestacije koje se održavaju u određenim destinacijama nose niz gospodarskih i turističkih prednosti za iste. Primarno stvaraju atraktivan i prepoznatljiv imidž destinacije kao destinacije sporta, povećavaju lokalni BDP u vrijeme održavanja manifestacije, generiraju veću osobnu potrošnju, povećava se broj smještajnih turističkih

kapaciteta te rastu svi pokazatelji turističkog prometa.“ (Martinović, 2020:21–22). U citiranome dijelu se navode beneficije koje donosi sportski turizam i stvaraju pozitivan utjecaj na gospodarstveni razvoj neke destinacije. Nadalje se tvrdi, kako putovanje u neku destinaciju sa sportom kao glavnim motivom otvara ostale turističke mogućnosti, odnosno mogućnost za konzumiranje ostalog turističkog sadržaja koje nude druge grane turizma: „Sportska manifestacija je ovdje glavni motiv i cilj dolaska turista, međutim, destinacija nudi i popratne mogućnosti turističkog provoda, gdje turisti isto koriste da bi aktivno proveli svoj odmor.“ (Martinović, 2020:22). Iz priloženoga se može zaključiti kako je sportski turizam važna podvrsta turizma koja svojim utjecajem podupire rast i razvoj neke destinacije i ostalih grana turizma.

Posljednja grana turizma o kojoj će se govoriti u ovome tekstu vjerski je (ili religijski) turizam. Ova vrsta turizma podrazumijeva posjete religijskim mjestima i događanjima u svrhu zadovoljavanja religijskih potreba. Može se reći kako je vjerski turizam temeljen na duhovnom uzdizanju kao glavnoj motivaciji za putovanje na neku destinaciju. Kada se govori o razlozima kretanja unutar vjerskog turizma, koji se ujedno shvaćaju kao oblici ovoga turizma, mogu se podijeliti na tri dijela. Prvi oblik se prepoznaje kao hodočašće, to jest posjeti svetištima kao grupa ili kao individualna osoba. Drugi razlog je okupljanje velikog broja ljudi povodom važnih religijskih datuma ili događanja poput Božića, Uskrsa ili Križnog puta. Zadnji razlog je turistički posjet religijskim mjestima poput crkvi, svetišta, spomenika i ostalih objekata od vjerske važnosti (Duvnjak, Relja, Žeravica, 2011:426–427). Kao što je hrana važna za tijelo, tako je vjera važna za dušu neke osobe. Svaki pripadnik neke vjerske zajednice ima potrebu za duhovnim uzdizanjem koja nije ograničena na jedan prostor, nego se ona može ispuniti na svakome mjestu gdje je određena vjerska zajednica prisutna. Opisani vjerski aspekt služi kao iznimno jak motiv koji privlači veliki broj turista, slično kao i sportski turizam, te zbog njegovog utjecaja dolazi do razvoja same destinacije. Zbog toga je potrebno očuvati i razvijati vjerski turizam.

3. Povijest nastanka Belišća

Za početak će se napraviti kratki osvrt na povijest nastanka grada Belišća. Iz teksta koji se temeljio na projektu „List do lista“: „Nastanak Belišća veže se uz otvaranje drvne industrije na tom području. Dvije tvrtke mađarske obitelji Gutmann iz Velike Kanjiže udružile su se pod zajedničkim nazivom S. H. Gutmann i kupile na desetogodišnje korištenje koškansko – harkanovačko - lacičke šume. U svrhu prerade drva preuzetih iz te šume, tvrtka je na desnoj obali Drave izgradila pilanu, a kasnije je na tom mjestu izgrađeno naselje pod nazivom Belišće.“. Nadalje se opisuje postepeni razvoj grada, od dolaska prvih stanovnika iz ostatka Hrvatske i radnika iz inozemstva do izgradnje prvih objekata za potrebe svakodnevnog života Belišćana. Od bitnih trenutaka u ovom povijesnom periodu, važno je naglasiti izgradnju šumsko - industrijske željezničke pruge 1894. godine, Palaču Gutmann 1905. godine i otvaranje tvornica za preradu papira 1960. godine. U međuvremenu je došlo do razvoja stambenih objekata, od kojih su neki danas zaštićeni kao dijelovi belišćanske kulturne baštine. Unatrag nekoliko godina neki od potomaka obitelji Gutmann su posjetili Belišće kao što su Nelly Gutmann Auersperg i William de Gelsey, a zadnji njihov posjet bio je 2018. godine (Đogaš, 2020:2–5).

Slika 1: (slijeva) Elisabeth Harris, William de Gelsey i Nelly Gutmann Auersperg

Izvor: <https://belisce.hr/potomci-obitelji-gutmann-u-posjeti-belisce/>, preuzeto: 19.09.2022.

4. Početak kulturnog života u Belišću

Kulturni život u Belišću započinje dolaskom Adama i Clare Rosenberg i njihovog jednogodišnjeg sina Sigmunda. Adamov rođak, barun Gutmann, ponudio mu je posao komercijalnog direktora u njegovom poduzeću, radi čega su se Rosenbergovi doselili u Belišće 1888. godine (Gibičar, 2008:18). Rosenbergovi su svojim stvaralačkim vještinama ubrzo oko sebe stvorili epicentar kulturno - zabavnog života u Belišću. S jedne strane, Adam je bio izvrstan u sviranju klavira, a s druge je bila Clara, koja se bavila pisanjem kratkih priča i pjesama, tada pod pseudonimom Clara Berg. Kombiniranjem Adamovih malih glazbenih sastava i Clarinih kratkih kazališnih humorističnih tekstova, postavili su se temelji za belišćansku glazbenu djelatnosti koja, prema Gibičaru, započinje oko 1890. godine (Gibičar, 2008:19). U sljedećim će se poglavljima obraditi Gibičareva Kronika o glazbenoj i dramskoj djelatnosti u Belišću 1890. – 1990. godine kako bi se dobio uvid o razvoju kulturno-zabavnog života u Belišću.

4.1. Ples, gluma i glazba tijekom dva svjetska rata

Dokumentirajući ostale aspekte kulturnog života koji su se počeli razvijati nakon glazbene djelatnosti, Gibičar se dotaknuo druge najvažnije umjetničke djelatnosti koja je bila među najutjecajnijima u Belišću, dramskog amaterizma: „Za razliku od glazbenih početaka koji se u Belišću odvijao u krugu Gutmannovih činovnika, dramski amaterizam je započeo, prema usmenoj predaji Belišćanina Matije Kraussa-Moce, igrom slučaja 1905. godine.“ (Gibičar, 2008:40) Početak dramske djelatnosti usko je povezan s dolaskom Ivana Nikolnikova–Vanje.

Ivan Nikolnikov - Vanja rodio se u Kurdskoj oblasti u Rusiji 1888. godine. Zbog Prvog svjetskog rata mobiliziran je na rusku frontu, gdje su ga zarobili 1916. godine i poslali na rad u Gutmannovo šumsko radilište u Jovanovice kod Voćina. U travnju te iste godine prebačen je u Belišće, gdje je radio na izradi nacrtu pruge Slavonske podravske željeznice. Tijekom razdoblja u vojsci, Nikolnikov je imao talent za glumu i crtanje, zbog čega je dobio stalan posao crtača u Belišću, a 1918. godine je osnovao Diletantsku grupu (sekciju), te je napisao svoje prvo i posljednje djelo „Nesretna sudbina“. Premijera njegove predstave održana je 1. svibnja 1919. godine u Radničkom domu u Belišću, čime je obilježen početak ere kazališnog amaterizma pod vodstvom Nikolnikova (Gibičar, 2008:40–41).

Što se tiče rada Diletantske grupe, malo se toga zna: „Dokumentacija o repertoaru Diletantske sekcije Ivana Nikolnikova između dva svjetska rata vrlo je oskudna jer se on u poznim godinama nije više mogao sjetiti naziva kazališnih predstava u kojima je igrao i koje je režirao.“ (Gibičar, 2008:41), no među sačuvanim dokumentima pronađeni su tiskani plakati za predstave u kolovozu i studenome 1925. godine. Gibičar je također saznao kroz razgovor s dugogodišnjim glumcem u Nikolnikovom dramskom ansamblu Ivanom Bertalanom za druge dramske pothvate Diletantske grupe, poput drame „Volga, Volga“ (1936.) i predstave „Rudari“ (između 1937. i 1938.). No, jedna od najpopularnijih predstava koje su izveli Nikolnikov i njegov ansambl bila je komedija u tri čina pod nazivom „Tri seoska sveca“ koja je održana u Belišću i Donjem Miholjcu 4. lipnja 1939. Godine (Gibičar, 2008: 44). Službena stranica Centra za kulturu „Sigmund Romberg“, osim navedenih predstava, spominje i ostala dramska djela koja je Nikolnikov stvorio: „Predstave, tadašnje Diletantske sekcije, u njegovoj režiji između I. i II. Svjetskog rata bile su na zavidnom nivou („Pljusak“, „Volga, Volga“, „Rudari“, „Tri seoska sveca“, „Bura“, „Truli dom“, „Nedužni zavodnik“, „Ženidba“, „Sumnjivo lice“, „Put u zločin“, „Beograd nekad i sad“, „Zajednički stan“...).“ (Centar za kulturu „Sigmund Romberg“, *Povijest*). Na slici 2 se može vidjeti tadašnji postav predstave „Truli dom“.

Slika 2: Glumačka postava predstave „Truli dom“

Izvor: <https://cks-romberg.hr/povijest/>, preuzeto: 01.10.2022.

Do kraja Prvog svjetskog rata, glazbena se djelatnost u Belišću i dalje svodila na organiziranje glazbenih večeri u kući Rosenbergovih kojima su prisustvovali samo činovnici. Poslije Prvog svjetskog rata, revolucionarna kretanja u Europi imala su veliki utjecaj na radničku klasu, točnije, na radnike - glazbenike u Belišću, što je 1921. godine rezultiralo nastankom tamburaškog orkestra pod nazivom „Sloboda“. Orkestar je ubrzo dobio pozitivnu reputaciju radi svojeg kvalitetnog sviranja, što se pročulo i do Srbije, te su bili pozvani da nastupe na Radiostanici Srbija, ali su na kraju bili odbijeni zbog imena zbora. Nakon pet do šest godina djelovanja, zbog sličnih situacija, te općenitog političkog pritiska, tamburaški sastav mijenja ime u „Radnički tamburaški zbor“. Tijekom godina, orkestar je napredovao kroz aktivno djelovanje, povećavanje broja članova i dobivanje pokroviteljstva od sindikalne organizacija, koja im je financirala nove instrumente, točnije banjoline, zbog čega je ponovno primijenjeno ime u „Radnički banjolinški orkestar“. Promjenom imena tamburaški sastav je počeo raditi za društvenu organizaciju „Radničko prosvjetno udruženje – Radnička čitaonica“ u Belišću, a osim toga organizirali su mnoge nastupe u Radničkom domu sa skladbama autora slavonskih narodnih pjesama, među kojima su se našle i skladbe Adama Rosenberga (Gibičar, 2008:47–50). Gibičar u nastavku ukratko spominje prvi veliki pjevački zbor koji je bio aktivan od 1930. do otprilike 1939. godine: „Osim tamburaškog orkestra, belišćanski radnici imali su i svoj veliki pjevački zbor kojim je rukovodio i dirigirao, otprilike od 1930. godine sve do pred rat, učitelj i direktor pučke škole u Belišću Franjo Štadar.“ (Gibičar, 2008:51).

U „Kronici o glazbenoj i dramskoj djelatnosti u Belišću“ zabilježen je ogroman razvoj glazbene djelatnosti u Belišću između dva svjetska rata, to jest, stvaranje privatnih glazbenih sastava kao što su „Jung banda“, puhački orkestar ruskih vojnika, Gretkerovićeve mađarska glazba te jazz sastav „Nelly jazz“. Za početak će se opisati glazbeni sastav limene glazbe, „Jung banda“ koju je stvorio Anton Jung, pomoćni zdravstveni radnik koji je radio u belišćanskoj ambulanti. Nastanak ove grupe nije detaljno opisan, jedino se zna da je Jung, nakon povratka svojih članova obitelji iz Prvog svjetskog rata, okupio rodbinu, te odlučio napraviti glazbeni sastav pod nazivom „Jung banda“. Grupa nije imala nikakve javne nastupe u Belišću, osim sviranja za Praznik rada, odnosno 1. svibnja. „Jung banda“ je djelovala sve do 1925. godine, kada su, osim zabrana okupljanja radnika, bili zabranjeni i prvomajski nastupi, pa su se nastupi uglavnom svodili na izvođenja izvan Belišća. (Gibičar, 2008:51–52)

Oko 1923. godine u Belišće je došlo oko 600 ruskih vojnika pod nazivom „Kozaci“ koji su pobjegli nakon sloma kontrarevolucije u Rusiji, a od kojih se njih 70-ak bavilo i glazbom. „Kozaci“ su redovno vježbali i izvodili koncerte u barakama gdje su smješteni prilikom dolaska

u Belišće, a osim toga izvodili su koncerte i na nogometnom igralištu povodom rođendana barunice Gutmann. Ruski orkestar je trajao do 1942. kada su Nijemci priključili ove vojnike svojim redovima i poslali ih na rusku frontu (Gibičar, 2008:52). U Belišću se također razvijala i glazbena skupina koja je svirala mađarsku glazbu, a među kojoj su svirali i članovi obitelji Gibičar: „Prvih godina na svakom satu učenicima je svirala mađarska glazba s cimbalom na kojim je svirao stari Gretkerović i njegov sin. Violinu je svirao moj otac Franjo Gibičar, drugu violinu svirao je kraće vrijeme njegov brat Petar, a na berdi je bio Aleksandar Šterc. Kada je novi izum gramofon uzeo maha, prodro je i u Belišće te su tada učenici učili plesati uz gramofonske ploče. Završni, svečani Plesni vjenčić, kako su zvali zabavu na kojoj su učenici pokazali svoje stečeno znanje u plesu, svirali su obavezno Gretkerovićevi ili nakon njegove smrti Gibičarovi glazbenici.“ (Gibičar, 2008:52–53).

Između ovih tradicionalnih glazbenih sastava pojavila se i suvremena jazz skupina koja se bavila modernom glazbom. Skupina je prvotno osnovana 1936. godine te se sastojala od pet mladića predvođenih saksofonistom Ivicom Herakom i violinistom Dragutinom Dombijem, ali su se raspali nakon par mjeseci. U veljači sljedeće godine Ivica i Dragutin osnivaju novi sastav s Vinkom Gyerekom, ocem tada popularnog belišćanskog trubača Adalberta Gyereka, i Franjom Bolšecom. Za financiranje novih instrumenata potražili su pomoć obitelji Gutmann, te su u znak zahvale za novčanu pomoć svoj sastav nazvali „The Nelly Boys“ (sastav je nazvan po barunovoj kćeri Neliki). Ovaj sastav je većinom svirao vikendima u Radničkom i Činovničkom domu, a ponekad su nastupali i u ostalim gradovima poput Valpova, Donjeg Miholjca i Đurđenovca. Također su bili pozvani da sviraju na tradicionalnim belišćanskim zabavama (fonska zabava, željezničarska zabava, pokladna zabava, itd.) i u gostionici kod Milera na Dravi (danas je to Ribički dom kod groblja). „The Nelly Boys“ su prestali s radom negdje između 1940. i 1941. godine kada su članovi bili postepeno regrutirani u vojsku. (Gibičar, 2008:53–54)

Poslije Drugog svjetskog rata, vlast potiče daljnji razvoj kulturno - zabavnog života. Osim nastavka djelovanja starijih grupa, osnivaju se i neke nove skupine. Jedna od takvih je osnovana 1947. godine između srednjoškolskih đaka iz Valpova i Belišća, koje je predvodio Julio Nemet - Đula pod nazivom „Đačka kazališna sekcija“. Vježbe su se održavale unutar vagona na putu do škole u Osijeku, čije su rezultate odlučili prikazati u travnju 1947. godine na tjednom programu koji se zvao „Prosvjetni petak“ (program raznih priredbi koji se održavao u belišćanskoj kino – dvorani svakoga petka). Izvedba Đačke kazališne sekcije je ukratko opisana u tekstu: „U tom programu svi članovi Đačke sekcije radili su sve: glumili, recitali, pjevali i

plesali. Program je otvoren recitacijom „Jama“ Ivana Gorana Kovačića, a recitirala je Heda Tomić-Hedet. Nakon toga izveli smo nekoliko skečeva i dalmatinskih pjesama, a završili slavonskim kolom „Šorom, šorom ladom“.“ (Gibičar, 2008:58). Unutar Đačke sekcije osnovan je i glazbeni sastav „Amor“ čiji je violinist bio autor Kronike o glazbenoj i dramskoj djelatnosti u Belišću, Dragutin Gibičar. Tijekom godina Đačka sekcija je prošla kroz neke promjene, kao što su izmjena sastava 1951. godine, te spajanje s ostalim sekcijama u Radničko kulturno - umjetničko društvo (RKUD), pod kojim su nastavili sa svojim djelovanjem (Gibičar, 2008:58–62).

4.2. Otvorenje Doma kulture

Kulturni život u Belišću je doživio ogroman razvoj tijekom Prvog i Drugog svjetskog rata kroz osnivanja raznih dramskih i glazbenih skupina. Kroz analiziranja nekih od tih skupina moglo se vidjeti kako im je nedostajao adekvatan prostor za djelovanje. Potreba za vlastitim prostorom dovela je do jednog od najznačajnijih trenutaka u povijesti belišćanskog kulturno - zabavnog života, izgradnje Doma kulture.

Prema Gibičaru: „Izgradnja je započela na inicijativu takozvanog 3. bloka Mjesnog odbora SSRN (Socijalističkog saveza radnog naroda) i njezinog predsjednika Laze Milankovića koji je bio i prvi poratni direktor DIP-a Belišće. Taj blok obuhvaćao je uglavnom Novo Belišće, preko bivše pruge SPŽ-a prema Valpovu.“ (Gibičar, 2008:102). Izgradnja je započela 1954., a završila 1956. godine te je odlučeno da svečano otvorenje bude na Dan Republike, 29. studenoga iste godine. Dom kulture je isprva bio namijenjen za SSRN, ali nakon otvorenja predali su je RKUD-u za njihove potrebe. Unatoč lošim uvjetima (prostorije se nisu mogle potpuno ugrijati tijekom zime, nije bilo WC-a ni vode, te lokacija nije odgovarala mještanima) RKUD je sve aktivnosti preselio u Dom kulture, te su 1957. počeli ondje izvoditi predstave, polako navikavajući ljude na novu lokaciju. (Gibičar, 2008:106) Zbog svojeg utjecaja kroz glazbene izvedbe, RKUD je na prijedlog Saveza amaterskih kazališta hrvatske prerastao u Amatersko kazalište pod vodstvom Dragutina Merca - Nunoša kao predsjednika Upravnog odbora i Dragutina Gibičara koji je postavljen na poziciju upravitelja (Centar za kulturu „Sigmund Romberg“, *Povijest*). U to vrijeme belišćanski kulturno - zabavni život imao je „rupu“ - manjak glazbenih sastava. Kako bi se ta praznina popunila, Amatersko je kazalište osnovalo mali glazbeni sastav 1959. godine, s ciljem stvaranja glazbenih sadržaja koje bi predstavili publici u Domu kulture. Pjesme koje su se izvodile većinom su bile tematski

napisane, poput svojevrsnog putovanja po raznim zemljama (npr. „Meksiko u pjesmi“, „Pjesmom kroz Španiju“, „Pjesmom oko Italije“...). Također je pokrenut program pod nazivom „Mikrofon je vaš“, u kojem su se ljudi okušali u vlastitim solo izvedbama, što se pokazao velikim uspjehom. Kako se fokus stavio na razvoj glazbenog sastava, dramsko djelovanje je privremeno stalo s izradom i premijerama novih djela. Gibičar je tijekom jeseni 1960. nastavio s dramskim izvedbama režiranjem komedije „Običan čovjek“ Branislava Nušića koja je izvedena u siječnju sljedeće godine, kao i scenska igra „Šarena lopta“ Igora Torkara, a 1963. godine održana je premijera komedije u 2 čina od Carla Goldonija pod nazivom „Sluga dvaju gospodara“. (Gibičar, 2008:116–120)

Unatoč uspješnom djelovanju Amaterskog kazališta, i dalje je postojao problem nedovoljnog odaziva publike, kojoj je, zbog ranije navedenih razloga, Dom kulture bio odbojna lokacija. Kako bi privukli ljude u Dom kulture, Gibičar je napisao svoju prvu glazbenu komediju „Stvaramo reviju“ koja je premijerno prikazana 1. studenoga 1963. godine. S obzirom na to da je ovo bilo manje - više novo iskustvo za Amatersko kazalište, gledatelji su ovu glazbeno - scensku izvedbu jako dobro primili, i to ne samo u Belišću, nego i u cijeloj Slavoniji i Baranji. Uz ovu komediju radili su i na obnovi scenske igre „Šarena lopta“ i pripremi programa povodom dočeka Djeda Mraza, ujedno i najpopularnijeg zabavnog programa te godine.

Druga glazbena komedija koju su osmislili Gibičar i Amatersko kazalište nazvana je „Matematika, ljubav i pjesma“. Ova predstava u tri čina i pet slika prezentirana je u travnju 1964. godine. Osim članova Amaterskog kazališta, na predstavi je radio i novi solist Dragutin Pilicar - Karika i Josip Franjić - Roni, čije je pjevanje izazvalo fantastične reakcije među publikom: „Kakve je burne aplauze dobio usred scena, ne treba ni govoriti. Bio je vunderkind!“. (Gibičar, 2008:125). Kao što se može vidjeti, ova komedija je bila veliki uspjeh, zbog čega je odlučeno da je se prijavi na Festival dramskih amatera Hrvatske, tada organiziranog od 31. svibnja do 9. lipnja 1964. godine. Posljednja spomenuta glazbena komedija, kojom je također zatvorena kazališna sezona, održana je 2. srpnja 1965. godine, a nosila je naziv „Ti, more i ja“. Predstavu su prvo imali priliku vidjeti učenici Osnovne škole Belišće, a do kraja sezone je izvedena u Tiborjancima, Donjem Miholjcu i Valpovu (Gibičar, 2008:121–137).

4.3. Daljnji razvoj belišćanskog kulturno-zabavnog života

Probojem Amaterskog kazališta na belišćansku kulturnu scenu nastavilo se djelovanje raznih izvodačkih skupina unutar glazbene i dramske sfere ne samo u Belišću, nego i po ostatku Hrvatske narednih 20-ak godina, pa se može reći da je Amatersko kazalište bilo izvorište kulturno - zabavnog života. 1967. godine Gibičar je radio na svojoj četvrtoj glazbenoj komediji *'Slavonija'*, koja je prikazana u ožujku na Republičkom festivalu. No, međuvremenu je u 43. godini života umro Dragutin Merc – Nunoš, koji je bio na čelu Amaterskog kazališta i osoba sa značajnim utjecajem na belišćansku dramsku scenu, samo mjesec dana prije. Nunoš je bio sahranjen na belišćanskom groblju uz sviranje kazališnog orkestra, a njegova smrt je obilježena godišnjim događanjem pod nazivom Memorijal Dragutina Merca - Nunoša (Gibičar, 2008:148–149).

Već je ranije spomenuto kako su pokretači kulturnog života u Belišću bili Adam i Clara Rosenberg, što je nastavio njihov sin Sigmund. Tada još noseći obiteljsko prezime, Sigmund je 1909. godine otišao u Ameriku gdje je razvio svoje glazbeno djelovanje. U Belišće se vratio deset godina kasnije gdje je nastavio obiteljsku tradiciju koja je postavila temelj belišćanskog kulturnog života (Grad Belišće, „Izveden glazbeno – scenski kolaž „Romberg – život i glazba“). Umro je 1951. godine od srčanog udara, a njemu u čast su organizirane Jesenske muzičke večeri 1970. godine, kasnije nazvane Rombergove muzičke večeri (Gibičar, 2008., 180. str.). Prije Prvog svjetskog rata jedan od utjecajnijih umjetnika koji su razvili kulturno - zabavni život bio je Ivan Nikolnikov-Vanja, koji je preminuo 27. studenoga 1975. godine. Njegova Diletantska sekcija je pokrenula dramsku djelatnost u Belišću, zbog čega se u čast ovome ruskom umjetniku, kao i Dragutinu Mercu - Nunošu, organizira godišnji memorijal (Gibičar, 2008:230).

4.4. Kulturno - zabavni život krajem 20. stoljeća

Kraj je 20. stoljeća obilježen povijesnim trenucima ključnim za cijelu Hrvatsku: „Nova 1990. godina započela je povijesnim događanjima: političkim previranjima, buđenjem hrvatske svijesti, slobodnim izborima, pobjedom Hrvatske demokratske zajednice i dolaskom dr. Franje Tuđmana na čelo Republike Hrvatske, a time i pad 45-godišnje socijalističke vladavine“. (Gibičar, 2008:358). Promjene su se događale i u kulturnoj sferi u Belišću. Gibičar je razmišljao o drugačijoj vrsti dramskog sadržaja, preciznije, razmišljao je o osnivanju zabavnih večeri kabaretskog tipa koje je nazvao „Kabaret“. Prvi kabaret (malo kazalište koje izvodi program sastavljen od pjevanja, plesa i humoristično-satiričnih skečeva) je organiziran 25. siječnja 1990. godine, te je bio ispunjen sadržajem koji je uključivao glazbu, ples, pjevanje i dramske izvedbe poput ulomka iz djela „Đuka Begović“. Kabaret se pokazao velikim uspjehom, što je potaknulo Gibičara i Amatersko kazalište da organiziraju kabaretske večeri svakog mjeseca. Programi su prikazivali iznimno bogati sadržaj koje su glazbene i dramske sfere imale za ponuditi, što je izazvalo oduševljenje kod gledatelja.

Sljedeća se velika promjena dogodila u listopadu 1990. godine kada je održana redovna izborna godišnja skupština za izbor predsjedništva Amaterskoga kazališta. Između točaka dnevnog reda, istaknula se točka 5. u kojoj se tražila promjena imena Amaterskog kazališta Belišće, to jest, da se izbriše ime „Lazo Radojević – Putnik“ zato što on nije bio Belišćanin, te nije imao nikakve veze s kulturno - umjetničkim radom kazališta. U početku im nije bilo dozvoljeno mijenjati ime, no s dolaskom HDZ-a na vlast, to se promijenilo. Unatoč dopuštenju za promjenu imena, jednoglasnom odlukom je zaključeno da se neće dati novo ime kazalištu, zbog čega se ono i dalje zvalo Amatersko kazalište Belišće (Gibičar, 2008: 358–364).

5. Turizam u Belišću

U ovome će se poglavlju govoriti o granama turizma koje su prisutne u Belišću kroz opisivanje kulturne baštine i sadržaja unutar sportskog, vjerskog i gastro turizma, kao i njihov utjecaj na razvoj Belišća.

5.1. Kulturna baština

Razvoj grada i njegove kulture su danas sačuvani u obliku bogate kulturne baštine. Titulu najvećeg i najpoznatijeg kulturnog spomenika u Belišću nosi Palača Gutmann koja je prikazana na slici 3. Kao što je ranije spomenuto, Palača datira iz 1095. godine, a dao ju je sagraditi barun Edmund Gutmann. Ovaj je objekt bio korišten kao upravna zgrada tvrtke S. H. Gutmann, zbog čega je palača Gutmann poznata i pod nazivom „Upravna zgrada“. Palača je stradala u požaru tijekom Domovinskog rata 3. siječnja 1992. godine gdje je kompletna unutrašnjost izgorjela. Palača Gutmann danas je registrirana kao spomenik A – kategorije i upisana u Registar nepokretnih spomenika kulture (Đogaš, 2020:8).

Prvog rujna 2019. godine pokrenut je projekt pod nazivom „List do lista – industrijska baština Belišća“. Cilj je ovoga projekta obnova Palače Gutmann i njenih pristupnih površina, što bi otvorilo mogućnosti za razvoj kulturnog turizma, odnosno razvoj kulturnog sadržaja stvaranje novih turističkih proizvoda, kao i edukativnih i društvenih sadržaja. Nositelj je ovoga projekta Grad Belišće s Turističkom zajednicom grada Belišća kao projektnim partnerom. Ukupna vrijednost projekta iznosi 21.407.631,56 kuna, a potpuna realizacija projekta se očekuje u veljači 2023. godine. Iako je projekt i dalje aktivan, 23. rujna 2023. godine održana je konferencija „Održivost kulturne baštine“ povodom Dana europske baštine 2022. kojom je službeno završena obnova Palače Gutmann. Proces obnove palače je prezentirao arhitekt koji je vodio obnovu, Srđan Basrak, objašnjavajući proces obnove od 1992. pa sve do danas (Grad Belišće, „U okviru projekta “List do lista-industrijska baština Belišća” održana konferencija “Održivost kulturne baštine”).

Slika 3: Palača Gutmann

Izvor: <https://www.tripadvisor.com/Tourism-g1023799-Belisce-Osijek-Baranja-County-Slavonia-Vacations.html>, preuzeto: 19.09.2022.

Razvojem drvne industrije došlo je do razvoja željezničkog prometa zbog kojeg je bilo potrebno sagraditi kuće za željezničare. Tako je u razdoblju od 1907. do 1910. godine nastao kompleks željezničkih kuća koje se danas prepoznaju pod nazivom „Zelene kuće“. Kako samo ime kaže, Zelene su kuće dobile ovaj naziv radi korištenja karakteristične zelene boje: „Građene upadljivim alpskim stilom ove jednokatnice odlikuje katni dio oko kojeg se poput vijenca proteže trijem na sve četiri strane zgrade iz kojeg se ulazi u posebne stanove na katu. Trijem i stepenište na zabitnim stranama kuće imali su zeleno obojenu drvenu ogradu po čemu su i dobile ime. [...] Zelene su kuće imale najveće i najbolje radničke stanove, u početku s po 4 dvosobna stana te na katu 4 jednosobna stana i 4 samačke sobe namijenjene isključivo stanovanju željezničara Slavonske podravske željeznice (otuda još i naziv Željezničarske kuće).“ (Turistička zajednica Belišće, Povijesne znamenitosti). Kulturni objekt koji je ključan za očuvanje kulturne baštine ovoga grada je zasigurno Muzej Belišće koji je službeno otvoren 13. travnja 1975. godine postavljanjem prve muzejske zbirke na temu razvoja industrije, naselja i društvenog života u Belišću. Kroz svoje uspješno djelovanje Muzej je 1983. godine postao registriran kao spomenik kulture u osječkom Regionalnom zavodu za zaštitu spomenika kulture. Danas se u belišćanskom muzeju mogu vidjeti postavi vezani uz sve aspekte početka života u Belišću: „Što se tiče zbirke koje su bile izložene u muzeju, mogu se navesti zbirke o osnivačima Belišća, postanku imena naselja, mehaničkoj i kemijskoj preradi drveta, zbirke o tvornici strojeva, pogonskoj centrali, tvornici kartona i kartonske ambalaže, željeznici i vatrogastvu.“ (Đogaš, 2020:10–11). Na slici 4 se može vidjeti starija zgrada muzeja.

Slika 4: Muzej Beliše

Izvor: <https://belisce.hr/muzej-belisce/>, preuzeto: 19.09.2022.

Osim navedenih spomenika kulturne baštine može se istaknuti i kompleks radničkih kuća u ulici Vijenac S. H. Gutmanna poznatog pod nazivom Pekmez ulica. Ovaj kompleks se sastoji od sedam sačuvanih radničkih kuća koje su registrirane i zaštićene kao spomenička cjelina. Nekada su ukućani tog kompleksa pravili pekmez od bobica bazge, zbog čega je ova ulica žargonski nazvana 'Pekmez' ulica (Turistička zajednica grada Belišća, *Povijesne znamenitosti*). Internetska stranica za informacije o turističkim destinacijama Osječko – baranjske županije također navodi da se u jednoj od tih kuća danas nalazi ured Turističke zajednice Belišća, dok se u drugoj zgradi nalazi drugi stalni postav Muzeja Belišće: „Danas se u jednoj zgradi (15b) nalazi Ured Turističke zajednice grada Belišća, a u drugoj (15a) svi posjetitelji mogu pogledati postav sa sadržajima iz kulturnog, društvenog i sportskog života grada i prigradskih naselja. Također, u istoj zgradi nalazi se izložba prapovijesnih eksponata.“ (2roam, *Kompleks radničkih zgrada*).

Početak drvne industrije, također je obilježen kroz spomenik prvog gatera iz Gutmannove pilane. U početku se ovaj spomenik nalazio kod Gutmannove palače, a danas je postavljen kod gradske vijećnice. Za potrebe prijevoza drva ključna je bila izgradnja Slavonsko – podravske željeznice, te je uz navedene Zelene kuće kao spomenik tome razdoblju sagrađen i spomen-vlak koji se može vidjeti na slici 4. Spomen - vlak je prvi puta bio predstavljen otvaranjem belišćanskog muzeja 1975. godine, a registriran je kao pokretni spomenik II. kategorije. Zbog oštećenja i nemogućnosti nadzora vlak je premješten unutar kruga tvornice Beliše d. d. (Turistička zajednica grada Belišća, *Povijesne znamenitosti*). Spomen – vlak je prošao kroz nekoliko restauracija, a nakon zadnje je ponovno izložen u Belišću pored Zelenih kuća 11.

lipnja ove godine (Aničić, „*Spomen – vlak vraćen u Belišće: Nikad ljepši Guco novi je susjed Zelenih kuća*“)

Slika 5: Spomen – vlak

Izvor: <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/popularni-spomen-vlak-ciro-zasjat-ce-u-novom-ruhu-20172>, preuzeto: 1.09.2022.

Za početak kulturnog života u Belišću zaslužni su Adam i Clara Rosenberg, jer je njihovo djelovanje izazvalo želju za kulturno – zabavnim aktivnostima što je rezultiralo osnivanjem mnogih glazbenih skupina, unatoč Prvom i Drugom svjetskom ratu. S druge strane, njihov sin Sigmund Romberg je svojim djelovanjem dodatno razvio glazbenu umjetnost, zbog čega je ostao zapamćen kao ključna osoba belišćanskog kulturnog života, a njegovom radu se odaje poštovanje kroz kulturna događanja poput „Rombergovih glazbenih večeri“, glazbeno-scenskog kolaža “Romberg - život i glazba” i predstave “Lipanjaska operna noć”.

Osim glazbene kulturne scene, paralelno su se osnivale i mnoge dramske skupine od kojih je najpoznatija bila Diletantska skupina koja je pokrenula kazališnu scenu i Radničko kulturno-umjetničko društvo (RKUD) koje je kasnije postalo Amatersko kazalište. Danas je Amatersko kazalište udruga koja djeluje pod paskom „Centra za kulturu Sigmund Romberg“ koji je kroz organiziranje predstava i drugih kulturnih manifestacija jedan od nositelja današnjeg belišćanskog kulturnog života.

Proučavanjem drugih radova vezanih uz turizam Belišća, on se shvaća i opisuje kroz dvije tvrdnje. Prva tvrdnja govori kako Belišće nije atraktivna turistička destinacija. Primjerice, jadranske turističke destinacije svake godine u ljetnome razdoblju, zahvaljujući svojim zabavnim programima primjerenim za osobe unutar opširne dobne skupine i lokacijom privuku iznimno veliki broj ljudi iz mnogih zemalja. S druge strane, Belišće je malo mjesto unutar kontinentalnog dijela Hrvatske te unatoč programima koji obuhvaćaju više grana turizma, ono

je usmjereno na lokalnu zajednicu, odnosno, turistički sadržaji obuhvaćaju većinom ljude iz belišćanske općine i Osječko – baranjske županije.

Druga tvrdnja govori o turističkom sadržaju koji je vezan uz obitelj Gutmann, drvenu industriju i ostale čimbenike koji su utjecali na razvoj grada, što se odražava kroz navedene spomenike i grupe koje su utjecale na današnju kulturnu baštinu. Osim spomenute materijalne kulturne baštine, nematerijalna kulturna dobra poput pjesama i plesova se održavaju i prezentiraju kroz razne manifestacije kao što su “Belišćanska zlatna jesen”, “Romberg - život i glazba” i ostale (Đogaš, 2020:5–6).

Belišće iza sebe ima opširnu povijest ne samo razvoja industrije, nego i razvoja kulture. Unatoč djelovanju ostalih grana turizma poput sportskog, vjerskog i gastro turizma, može se zaključiti kako je kulturni turizam ne samo najjača grana s najbogatijim sadržajem, nego ona predstavlja i ono što Belišće je. Bez njezinog prisustva, ostali sadržaji ne bi bili u mogućnosti pružiti posjetiteljima nešto što bi ih zainteresiralo za ovaj grad. Stoga se može reći kako se Belišće, točnije njegov identitet, promiče kroz razna kulturna događanja i organizacije koje se trude da povijest Belišća ne bude zaboravljena. Kao jedno od takvih događanja može se navesti smotra folkloru u Belišću koja je prikazana na slici 6.

Slika 6: Smotra folkloru

Izvor: <https://belisce.hr/smotrom-folkloru-zavrсила-beliscanska-zlatna-jesen/>, preuzeto: 19.09.2022.

5.2. Sportski turizam

Sport je od davnina označavao skup fizičkih aktivnosti koje se održavaju u sklopu natjecanja. Bilo da se radilo o kriketu ili o ragbiju, sportske aktivnosti su odličan način da sudionici pokažu tko je najbolji, dok istovremeno služe kao vrsta zabave za gledatelje. Za razliku od kulturnih događanja gdje gledatelji isključivo svjedoče nekoj izvedbi, ljudi koji se okupljaju na sportskim natjecanjima kroz navijanje za svoje najdraže timove ili igrače direktno doprinose sportskom duhu i atmosferi nekog sportskog natjecanja. Točnije, uz natjecatelje, gledatelji su također na neki način direktno uključeni u stvaranje onoga što čini sportske aktivnosti koje su danas popularne u cijelome svijetu. Belišće ovdje nije iznimka. Tijekom godina u ovome gradu su se razvile razne sportske aktivnosti koje su utjecale na razvoj sportskog turizma, od kojih su najrazvijeniji nogomet, košarka i kajakaštvo, a od ostalih se mogu navesti streljaštvo, šah i odbojka.

Trenutno je dostupan malen broj pisanih dokumenata o povijesti nogometa u Belišću, pa se smatralo da je, prema usmenoj predaji, početak nogometa bio 1888. godine kada je odigrana prva nogometna utakmica između radnika Belišća i Županje, ali službeno početak nogometa datira iz 1919. godine osnivanjem Nogometnog kluba Belišće, koji je ujedno i jedan od najstarijih nogometnih klubova u Hrvatskoj. Prvo pojavljivanje NK Belišće bilo je 1945. godine u Prvoj ligi, u kojoj su također bili danas popularni klubovi Hajduk i Dinamo. Nažalost, NK Belišće ispao je iz te lige, pa su nakon toga većinom igrali utakmice u područnoj ligi osječkoga okruga. Između 1966. i 1967. godine pod vodstvom Zorka Hlavača i Slavka Flajca, klub je uspio upasti u Drugu saveznu ligu kroz pobjede nad Splitom i Lokomotivom, a nakon Domovinskog rata, ponuđeno je da NK Belišće ponovno nastupa u Prvoj ligi skupa sa Osijekom, Rijekom, Hajdukom, Varteksom, itd. Klub nije propustio ovu priliku da se iskaže, te su ostali zapamćeni u Belišću po pobjedama nad Croatijom i Hajdukom u sezoni 1993./1994 (NK Belišće, *Povijest*).

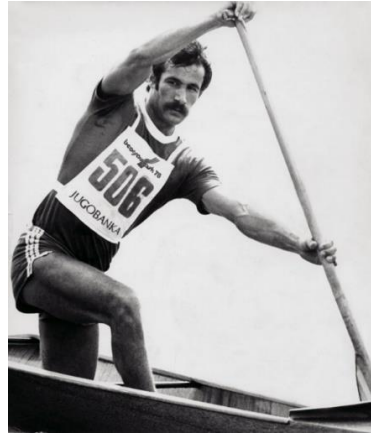
Uz nogomet, najviše je utjecaja imala košarka. Na inicijativu Stjepana Petrova, 13. ožujka 1974. godine na osnivačkoj skupštini osnovan je Omladinski košarkaški klub Belišće, čiji je prvi predsjednik bio Vladimir Vitner, s Petrovom na mjestu trenera. Te iste godine klub je doživio veliki uspjeh unutar natjecanja košarkaškog saveza Slavonije i Baranje. Od 12 odigranih utakmica KK Belišće je odnijelo 10 pobjeda, čime je klub osvojio prvo mjesto i plasman u regionalnu ligu Slavonije i Baranje. U daljnjem natjecanju u regionalnoj ligi klub se našao na prvome mjestu zajedno s vinkovačkim klubom Dinamo, od kojeg su izgubili, čime su

Vinkovci osvojili naslov prvaka 1975. godine. Na službenoj stranici KK Belišća zapisana su sva njihova postignuća na natjecanjima od 1976. do 2007. koja pokazuju da je klub tijekom svojeg djelovanja najviše uspjeha imao na natjecanjima Slavonije i Baranje (KK Belišće, *Povijest*).

Posljednji je sportski klub koji je, ne samo jedan najstarijih, nego i najuspješniji, Kajak klub Belišće. Ovaj je klub osnovan 1949. godine te je kroz svoje postojanje doživio mnogobrojne uspjehe na domaćim i međunarodnim natjecanjima: „Kajakašice, kajakaši, kanuisti i sportski entuzijasti do 67. rođendana svojeg kluba osvojili su 27 medalja na najvećim međunarodnim natjecanjima – olimpijskim igrama, svjetskim i europskim prvenstvima. Predstavnici Kajak kluba Belišće, što kao natjecatelji, što kao članovi stručnog stožera ili vodstva reprezentacije, sudjelovali su na 8 olimpijskih igara za redom. Od Montreala 1976. do Atene 2004. Dakle, 32 godine u samom su vrhu svjetskog sporta. Medalje na međunarodnim regatama broje se u stotinama, a naslovi pojedinačnih, državnih i republičkih prvaka i pobjednika domaćih regata, u tisućama.“ (Kajak klub Belišće, *O nama*). Kao što se moglo vidjeti u ovome kratkom opisu njegovog postignuća, KK Belišće je osam puta nastupao na Olimpijskim igrama u Montrealu (1976.), Moskvi (1980.), Los Angelesu (1984.), Seoulu (1988.), Barceloni (1992.), Atlanti (1996.), Sydneyu (2000.) i Ateni (2004.). Službena stranica KK Belišće je istaknula neke od uspješnijih članova kluba, poput Milana Janića, Ivana Šabjana, Dražena Funtaka, Emanuela Horvatičeka i Belišćanina kojeg se danas smatra najuspješnijim hrvatskim olimpijcem, Matije Ljubeka (Kajak klub Belišće, *O nama*).

Matija Ljubek (1953. – 2000.) je u klub došao 1972. godine. Tijekom karijere osvojio je oko 300 odličja (Hrvatska enciklopedija, Ljubek, Matija), među kojima se nalaze i četiri medalje s Olimpijskih igara (dvije zlatne, jedna srebrna i jedna brončana). Prvi međunarodni uspjeh postigao je na Svjetskom prvenstvu u Beogradu 1975. godine gdje je osvojio brončanu medalju, što je ujedno i prva osvojena medalja iz kajakaštva u Hrvatskoj, a te iste godine proglašen je i najboljim jugoslavenskim olimpijcem. Matija Ljubek preminuo je u 46. godini života. Smrtno je stradao od ruke svojeg šogora koji je, uz Ljubeka, ubio i njegovog drugog šogora Antu Bungića, tada časnika Hrvatske vojske (Štefančić, *Ubojstvo hrvatske sportske legende: Pomagao je svima, pa i budućem ubojici*). Postignuća koja je Ljubek ostvario za vrijeme svoje karijere nisu prošla nezapaženo. Hrvatski olimpijski odbor (HOO) je svake godine dodjeljivao nagradu pod nazivom 'Trofej HOO-a' pojedincima na temelju njihovih doprinosa sportskoj zajednici. Od 2001. godine to priznanje je preimenovano u 'Nagrada HOO-a Matija Ljubek' (Hrvatski olimpijski odbor, *Nagrada HOO-a Matija Ljubek*). U Ljubekovom

rodnom gradu Belišću je 5. svibnja 2018. godine, povodom obilježavanja Dana grada, otkrivena skulptura Matije Ljubeka koja je postavljena na kružnom toku koji vodi prema Mostu 107. brigade Hrvatske vojske (Grad Belišće, „Svečano otkrivena skulptura „Matija Ljubek“). Na slici 7 se može vidjeti Matija Ljubek usred natjecanja.

Slika 7: Matija Ljubek

Izvor: <https://www.kkkmatijaljubek.hr/>, preuzeto: 20.08.2022.

Sportovi u Belišću proizvode turistički sadržaj kroz organizaciju raznih sportskih natjecanja koji privuku velik broj gledatelja. Danas su uz sportska natjecanja popularni i rekreativni sportovi poput trčanja i vožnje bicikla. Kako bi se dalje razvijao ovaj dio sportskog turizma osnovan je klub „Baraber extreme team“ koji je također organizator sportsko – rekreacijskih manifestacija „Belišćanski cener – utrka kružnih tokova“ i „Jugovača trail – reciklaž“ (Stoperica, *Belišćanski cener Sportski weekend u Belišću 01.05.*). Za potrebe daljnjeg razvoja rekreativnoga sportskog turizma, Belišće je sklopilo partnerstvo s Donjim Miholjcem, mađarskom Agencijom za regionalni razvoj i osječkim Ekonomskim fakultetom kako bi pokrenulo projekt pod nazivom „Drava bike-tours“. Cilj ovog projekta je bila izgradnja biciklističke staze koja je spojila kulturno-turističke atrakcije na hrvatskom i mađarskom području rijeke Drave, točnije, stvaranje sadržaja za osobe željne rekreativnog sportskog turizma koji se ujedno uklapa s kulturnom materijalnom baštinom. Projekt je trajao od 2000. do 2006. godine čiji su troškovi iznosili ukupno 199.977,00 eura. Sportska natjecanja i rekreacijske aktivnosti se mogu smatrati zabavnim turističkim sadržajem, te kao takav je izvrstan kontrast naspram „ozbiljnijeg“ sadržaja kojeg nudi kulturni turizam u Belišću (Keep.eu, *Drava bike-tours*).

5.3. Vjerski turizam u Belišću

Kao i u ostatku Hrvatske, Belišće se pretežito sastoji od stanovnika katoličke vjeroispovijesti te je od samog početka postojanja ovoga grada vjera bila utjecajan faktor za svakodnevni život Beliščana. Već 1890. godine su zabilježena prva predavanja vjeronauka u tadašnjoj osnovnoj pučkoj školi u Belišću, a godinu dana kasnije obitelj Gutmann je dala sagraditi kapelu Male Gospe na beliščanskom groblju. Unatoč izgrađenom mjestu za lokalne katolike, u kapeli su se održavale mise isključivo u prigodne svrhe, dok je održavanje vjeronauka, davanje sakramenata i ostalih vjerskih aktivnosti ovisilo o valpovačkoj Župi i njihovim kapelanima.

Kako je Belišće tijekom sljedećih 40-ak godina primalo sve više stanovnika, od kojih je oko 2.000 bilo rimokatoličke vjeroispovijesti, pojavila se i potreba za osnivanjem lokalne crkvene općine i same crkve. Na skupštini vjernika u Belišću 1938. godine pravno je osnovana beliščanska crkvena općina, odnosno, Župa Belišće. Tadašnji predsjednik Općine Josip Heckenberger pokrenuo je realizaciju projekta izgradnje crkve 1937. godine, uputivši okružnicu stanovništvu Belišća kojom potiče na njenu izgradnju. Osnovan je Odbor za izgradnju crkve, te su započeli s prikupljanjem novca za gradnju i slanjem zamolbe obitelji Gutmann za donaciju zemljišta, a sam projekt, koji je izradio osječki graditelj Ivan Domes, odobren je 2. svibnja 1940. godine. Zbog Drugog svjetskog rata koji je ostavio svoje tragove i po Belišću te pojave komunizma koji je bio obilježen ateističkim stavovima, projekt je zaustavljen, na predviđenom zemljištu je izgrađena škola, a novac namijenjen za gradnju se iskoristio u druge svrhe. Izgradnja se nije nastavila sve do 31. siječnja 1966. godine, kada je biskup Stjepan Bäuerlein izdao „Dekret o osnutku Župe svetog Josipa Radnika u Belišću“, kojim se Belišće odvaja od valpovačke Župe.

Nakon Drugog svjetskog rata u Belišće dolaze fratri Trećeg samostanskog reda sv. Franje na molbu biskupa Stjepana Bäuerleina, koji im je ponudio župu Belišće na upravljanje. Također je zamolio provincijala fra Nikolu Gregova da pošalje fratre koji bi pomogli u pastoralu mladih župnih zajednica, a on je predložio fra Bernarda Rubinića za župnika beliščanske Župe. Prijedlog je prihvaćen, te je biskup Bäuerlein 15. rujna 1966. godine imenovao fra Bernarda prvim upraviteljem župe u Belišću. Može se reći da je imenovanje župnika označavalo početak prosperiranja beliščanske Župe nakon Drugog svjetskog rata. Fra Bernard Rubinić je kroz svoje djelovanje izgradio snažnu crkvenu zajednicu, što se opisuje u kratkom tekstu o povijesti beliščanske župe: „Pastoralni rad fra Bernarda počeo je iz tzv. „karton-katedrale“, kako su ljudi

zvali malu improviziranu crkvu u ulici Matije Gupca, a zahvaljujući fra Bernardovoj otvorenosti i franjevačkoj jednostavnosti ona je uskoro postala pretijesna, jer se počela rađati živa zajednica koja svoju vitalnost pokazuje i danas. Iako je trebalo proći trideset godina od ustanovljenja Župe do njezinog ponovnog oživljavanja, Župa Belišće započela je živjeti punim životom 1966. godine. Fra Bernardo neopterećen i jednostavan ulazio je u obiteljske domove svih ljudi otvorena srca, bez obzira na nacionalnost i vjeru.“ (Župa sv. Josipa Radnika Belišće, *Povijest*). Potpuno oživljavanje i uspostavljanje belišćanske Župe doživjelo je svoj vrhunac 1970. godine završetkom gradnje crkve pod vodstvom arhitekta Julija Domanovca koja je nazvana 'Župnom crkvom svetog Josipa Radnika', a čiji današnji izgled je prikazan na slici 8. (Grad Belišće, *Vjerski život*).

Slika 8: Crkva sv. Josipa Radnika Belišće

Izvor: <https://www.zupa-belisce.com/>, preuzeto: 22.08.2022.

Kako je ranije spomenuto, Bäuerleinovim Dekretom dolazi do diobe Belišća od valpovačke Župe, no osim toga, Dekretom su se Belišću kao zasebnoj Župi pripojila naselja Bistrinci i Kitišanci. Bistrinci su ovdje posebno zanimljivi jer, osim bliske povezanosti s Belišćem, u blizini naselja se nalazi svetište od iznimne religijske i turističke važnosti, svetište Svete Ane. Prema lokalnoj predaji, krajem 18. stoljeća Dravom je doplutala slika svete Ane i zaustavila se kod Bistrinaca. Mještani su našli sliku i postavili je u bistrinačku crkvu, ali je nedugo nakon toga nestala. Nakon nekog vremena slika je opet nađena plutajući u Dravi na istome mjestu, i svaki puta kada bi je mještani vratili u crkvu, slika bi ponovno nestala i pojavila se na istome mjestu. Prepoznajući to kao čudo, odnosno znak od sv. Ane, valpovačka grofica Ana Illustrissima Prandau Pejačević je 1797. dala izgraditi poklonac u počast svetoj Ani na mjestu

gdje je slika nađena. Poklonac je napravljen poput stupa u kojem se nalazi pravokutni otvor u kojem leži slika sv. Ane, a zatvorena je rešetkama od kovanog željeza. Pored poklonca sagrađen je bunar s posvećenom vodom 1928. godine za koju se vjeruje da ozdravlja ljude, a 1995. godine je na zagovor Valpovčana izgrađena kapelica. (2roam, *Svetište Svete Ane*).

U odnosu na težak početak osnivanja crkve u Belišću, današnja Župa sv. Josipa Radnika ima razvijenu vjersku zajednicu u Belišću. Govoreći o samoj crkvi, ona je ne samo simbol koji prikazuje početke i razvoj lokalne vjerske zajednice, nego i nepokretna kulturna baština koja je skupa sa svetištem svete Ane glavni temelj vjerskog turizma. Iako vjerski turizam nije jako razvijen naspram ostalih grana turizma prisutnih u Belišću, i dalje je jedan od važnih čimbenika koji prikazuju jedan od važnih povijesnih trenutaka u kontekstu razvoja Belišća.

5.4. Gastronomija

Gastro turizam je oduvijek bio popularna grana turizma zbog interesa za isprobavanjem lokalne kuhinje određene turističke destinacije, što je zajedničko velikoj većini turista. Kroz lokalnu kuhinju mogu se iskusiti povijesni čimbenici koji su utjecali na razvoj jela tradicionalnih za to područje. U Belišću se također nalazi snažan gastro turizam koji nudi veliki asortiman jela tradicionalnih za područje Slavonije. Može se reći da je belišćanska kuhinja usko povezana sa Slavonijom, odnosno, tradicionalna jela koja se mogu naći u Belišću su također tradicionalna za cijelu regiju. Prema prirodno - geografskoj podjeli, Slavonija spada u nizinski dio Hrvatske, te u kombinaciji s pogodnom kontinentalnom klimom i pritokom većih rijeka (Drava, Sava i Dunav), ovo područje je karakteristično po plodnom tlu zbog kojeg je došlo do razvoja bogate poljoprivrede. Unutar ove grane gospodarstva prevladava uzgoj usjeva, povrća i domaćih životinja koje su utjecale na stvaranje gastronomskog identiteta Slavonije, a ujedno i Belišća.

Plodne ravnice Slavonije pogodovale se uzgoju crnih i masnih svinja koje su bile uzgajane u velikim krdima te njihovo meso igra važnu ulogu u razvoju slavonske gastronomije. U prošlosti se svake godine u kasnu jesen održala svinjokolja u kojoj je sudjelovalo gotovo svako kućanstvo, te bi se tijekom tih nekoliko dana sakupljalo meso za nadolazeću zimu. Kako bi se meso očuvalo, mještani su ga prerađivali u suhomesnate proizvode, što se prakticira i dan danas, a iz čega proizlaze proizvodi koji se direktno vežu za Slavoniju. (narodni net; tradicija i običaji, *Tradicionalna slavonska jela i tradicionalna prehrana u Slavoniji*). Neki od tih suhomesnatih proizvoda se danas smatraju specijalitetom slavonske gastronomije, poput kulena i kulenove seke. Pretpostavlja se da izrada kulena datira još iz 16. stoljeća kada se u

Županji i njenoj okolici počinju uzgajati svinje, a tradicionalno se jede na Uskrs. Suhomesnati proizvodi su se razlikovali po dijelu svinje koji je korišten, ali su bili slični po pitanju okusa. Kako bi se postigla neka varijacija u okusima počeli su se dodavati razni začini. Tako je kulen karakterističan po korištenju leđnog mišića i buta uz dodatak crvene paprike (ljuta i/li slatka) i papra, a današnja verzija uključuje i sol, češnjak i ostale začine koji variraju ovisno o kućanstvu. Kulenova je seka sličan proizvod, ali se razlikuje po tome što se meso nadjeva u uža crijeva (Portal privatni smještaj, *Gastro turizam Slavonije, Baranje i Srijema*).

Sljedeći je specijalitet koji prepoznatljiv na ovome području jest slanina. Ovaj se suhomesnati proizvod radi od masnijih dijelova svinje i osim što se može samostalno poslužiti, ona se koristi i u ostale svrhe, poput korištenja za izradu drugih proizvoda (tlačenice, kulen, čvarci) i kao dodatak varivima i ostalim jelima. Naravno, osim suhomesnatih proizvoda, veliku primjenu u jelima imala je i svježa svinjetina i meso od drugih domaćih i divljih životinja. To je većinom uključivalo pečenje mesa ili kuhanje u varivima. Jedno od najpoznatijih variva je svakako ljuto jelo pod nazivom čobanac. Ovo pikantno jušno jelo se priprema u kotlu ili većem loncu za veći broj ljudi s nekoliko vrsta mesa i povrća, pri čemu je važan redoslijed ubacivanja mesa, ovisno o njegovoj žilavosti. Što se tiče začina, najčešće se koriste lovor, sol i papar, no ovdje je bitna crvena mljevena paprika koja daje karakterističnu crvenu boju, dok ljutina ovisi o sušenim ljutim papričicama. Jušni dio ovoga jela može se sastojati od vode, goveđeg temeljca i vina, koje kroz kuhanje poprima aromu začina i poprženog mesa i povrća. Također je važno spomenuti da je receptura fleksibilna, to jest, svako kućanstvo koristi svoje metode i sastojke koji mogu a i ne moraju biti jedni od navedenih. Iz tog razloga se diljem Hrvatske danas održavaju natjecanja u kuhanju ovoga specijaliteta, a dalje u tekstu će se opisati jedan takav koji se svake godine održava i u Belišću (Hrvatska turistička zajednica, *Čobanac*).

Kako je ranije spomenuto, kroz Slavoniju teče nekoliko rijeka zbog čega je ribolov jedna od razvijenijih aktivnosti, kao i korištenje ribe u jelima. Jedno od takvih je riblji paprikaš, poznatiji pod nazivom fiš. Ovo jušno jelo je vrlo slično čobancu po začinima i samoj pripremi jela, osim korištenja ribe umjesto svinjetine i ostalih vrsta mesa, te se najčešće poslužuje uz tjesteninu ili krumpire. Uzgojeno povrće je također bilo jedno od glavnih sastojaka u povrtnim varivima gdje se meso može, a i ne mora koristiti kao dodatak. Primjer toga je varivo od graha u koje se ponekad ubacuju kobasice, slanina ili sušeno meso. Od ostalih variva može se spomenuti varivo od kupusa, varivo od krumpira, i varivo od graška (narodni net; tradicija i običaji, *Tradicionalna slavonska jela i tradicionalna prehrana u Slavoniji*).

U sklopu belišćanskih manifestacija često se prezentiraju jela, ne samo iz lokalne sfere nego i cijele Osječko – baranjske županije. „Čobanijada“ i „Fišijada“ poznati su gastronomski programi u kojima se posjetitelji iz cijele županije natječu u kuhanju čobanca i fiša, a organizirani su unutar programa za „Dan grada“ i „Belišćanske zlatne jeseni“ što je prikazano na slikom 9. Osim natjecanja, na mnogim manifestacijama se mogu pronaći lokalni OPG-ovi (obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo) koji prodaju domaća jela i pića. Za kraj je potrebno spomenuti i Restoran Romberg koji pruža mogućnost svim posjetiteljima da isprobaju slavonsku kuhinju. Identitet neke destinacije se, uz ostale čimbenike, reflektira i kroz njenu lokalnu kuhinju. Kao što je morska riba simbolična za destinacije na jadranskoj obali, tako su na primjer kulen, svinjetina i ostali suhomesnati proizvodi simbolična hrana za Slavoniju, uključujući i Belišće. Kroz lokalna jela turisti imaju mogućnost upoznati se s tim identitetom, zbog čega je gastro turizam iznimno važan čimbenik ne samo za Belišće, nego i za svaku drugu turističku destinaciju.

Slika 9: Čobanijada

Izvor: <https://www.tzbelisce.net/novosti/8-drzavno-natjecanje-u-kuhanju-cobanca-okupilo-velik-broj-natjecatelja-i-posjetitelja/>, preuzeto: 19.09.2022.

6. Empirijsko istraživanje

U ovome će dijelu detaljno biti opisano empirijsko istraživanje koje je bilo provedeno tijekom kolovoza i polovice rujna ove godine. Istraživanje je provedeno korištenjem ankete kao odabrane istraživačke metode nad ispitanicima iz Slavonije.

6.1. Uvod

Kada se govori o popularnosti neke turističke destinacije, može se pretpostaviti da ona uvelike ovisi o zadovoljstvu njenih posjetitelja, točnije, ako su posjetitelji zadovoljni, to znači da je ponuđeni sadržaj dobar. Ovo je istraživanje pokrenuto s ciljem da se pokaže što ispitanici misle o turističkim destinacijama, njihovom sadržaju i kako ga poboljšati. Budući da su u Belišću prisutne grane turizma koje se mogu naći i u ostalim destinacijama u Slavoniji, vjeruje se da se rezultati ovog istraživanja mogu primijeniti i na belišćanski turizam.

Za bolje razumijevanje motivacije izrade ovoga istraživanja, potrebno je spomenuti manifestacije koje su danas prisutne u Belišću. Od manifestacija koje obuhvaćaju sadržaj iz više turističkih grana može se navesti program u sklopu obilježavanja dana grada Belišća na blagdan svetog Josipa Radnika, odnosno 1. svibnja svake godine. Na ovoj manifestaciji predstavljaju se razna događanja iz kulturne, gastronomske i sportske sfere. Ovdje je također važna belišćanska Zlatna jesen koja se održava sredinom devetog mjeseca a posebna je po tome što program uključuje sudjelovanje okolnih mjesta iz belišćanske općine, a ponekad i susjednih zemalja, kao što je bio slučaj tijekom belišćanske Zlatne jeseni 2020. godine. Program većinom prezentira kulturni (pjesme, plesovi i narodne nošnje) i gastronomski sadržaj („Pekmezijada“ i „Čobanijada“). Iako je u spomenutim manifestacijama prikazan sadržaj iz grane kulturnog turizma, on se najbolje prikazuje u programima koje organiziraju Muzej Belišće i Centar za kulturu „Sigmund Romberg“ kao što su „Noć muzeja“ i „Rombergove glazbene večeri“. Prva manifestacija svake godine prikazuje drugačije tematske postavke slika od kulturnog značaja za Belišće, dok „Rombergove večeri“ predstavljaju izvedbe raznih glazbenih izvođača koji, osim svojih djela, izvode i djela Sigmunda Romberga. Manifestacije s programima organiziranih u sklopu obilježavanja blagdana sadrže aktivnosti namijenjene za mlađe Belišćane. Ovdje se mogu izdvojiti manifestacije u sklopu poklada pod nazivom „Belišćanski dječji maskenbal“ gdje polaznici Dječjeg vrtića 'Maslačak' prolaze centrom grada pokazujući svoje kostime, te uskršnji program koji je poznat po postavljanju gnijezda s tisuću pisanica iz kojeg djeca izvlače jaja, od kojih neka donose dodatne nagrade, i po dolasku moto-zečeva (članovi lokalnog moto-

kluba obučeni u kostime zečeva). Krajem godine organizira se program koji traje tijekom cijelog prosinca u svrhu proslave Božića i Nove godine koji se naziva 'Advent u Belišću'. Program obuhvaća aktivnosti namijenjene za sve Belišćane unutar kojeg su pretežito prisutni sadržaji iz kulturne i gastronomske grane turizma ukomponiranih u božićnu tematiku (Đogaš, 2020., 18. – 24. str.).

Manifestacije koje su spomenute u ovome poglavlju i ranije u tekstu svojim programima obuhvaćaju sadržaje iz raznih grana turizma. Radom kulturnih ustanova poput Muzeja Belišće i Centra za kulturu „Sigmund Romberg“ i organizacijom opisanih programa prezentira se početak i razvoj kulturnog života u Belišću, a samim time i razvoj samoga grada.

6.2. Problematika

Unatoč velikom rasponu manifestacija koje predstavljaju sadržaj iz nekoliko grana turizma, Belišće se previše oslanja na kulturni i gastronomski sadržaj naspram sportskog i vjerskog sadržaja. Sljedeći problem koji se može primijetiti je da manjka zabavnog sadržaja za mlade, odnosno za osobe u tinejdžerskoj dobi, kao na primjer koncerti s glazbenim programom namijenjenim osobama unutar navedene dobne skupine.

6.3. Hipoteza

H0: Belišće je izvrstan primjer kulturne, sportske, vjerske i gastro destinacije na području Osječko – baranjske županije.

H1: U Belišću nedostaje sadržaja za osobe mlađe životne dobi, točnije koncerti, festivali i ostali zabavni sadržaji, budući da osobe unutar mlađih dobnih skupina nisu previše zainteresirane za „ozbiljnije“ teme poput kulture.

6.4. Metodologija

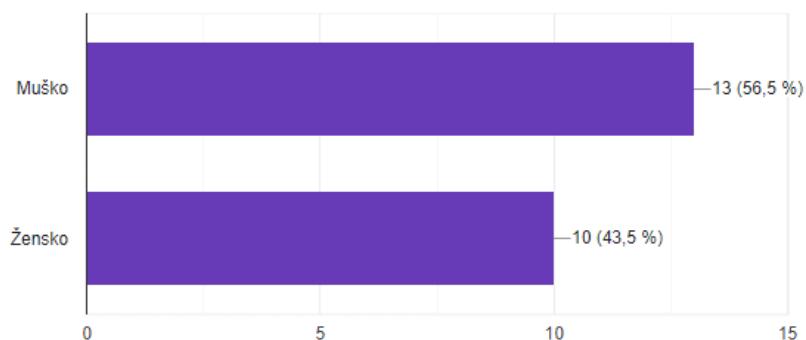
Koristeći anketu kao odabranu metodu za provođenje ovog istraživanja, prikupljanjem odgovora od 23 ispitanika iz Slavonije, od kojih su 56,5% ispitanika muškarci, a 43,5% žene vidjet će se potvrđuju li se ili odbacuju postavljene hipoteze. Ispitanici su odabrani nasumično dijeljenjem ankete preko društvene mreže.

Važno je naglasiti da ovi rezultati ne reprezentiraju stvarno stanje belišćanskog turizma, no mišljenja i primjedbe ispitanika mogu ukazati na moguća poboljšanja turizma u Belišću.

6.5. Rezultati

U ovome potpoglavlju će biti prikazani rezultati provedenoga empirijskoga istraživanja.

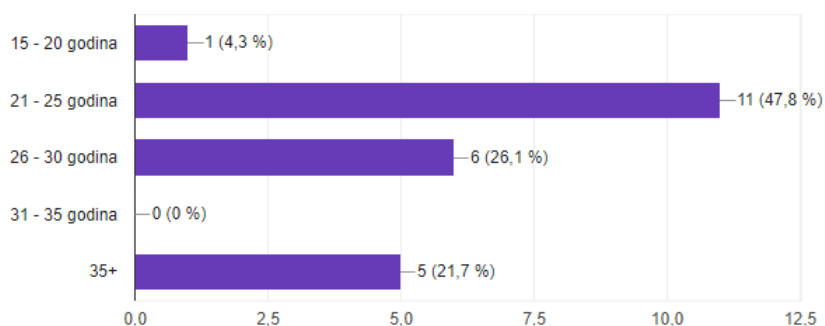
Grafikon 1: Spol ispitanika

Izvor: Izrada autora

Kod prvog pitanja ispitanici su označili svoj spol, gdje se pokazalo da su 56,5% ispitanika muškarci, a 43,5% žene.

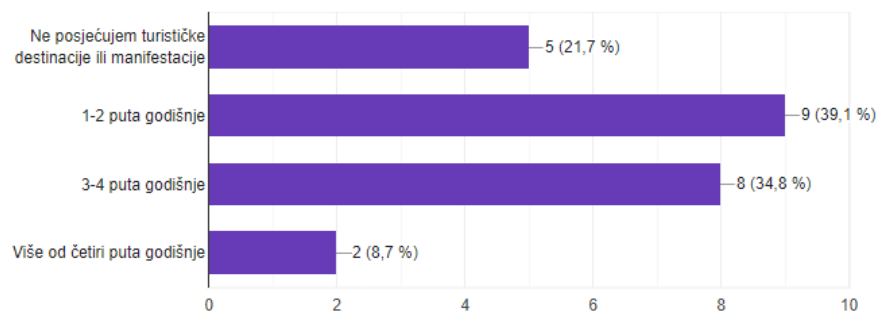
Grafikon 2: Dob ispitanika

Izvor: Izrada autora

Većina se ispitanika nalazi u dobnoj skupini od 21 do 25 godina (47,8%) i 26 do 30 godina (26,1%). Iako su ispitanici pretežito mladi ljudi, 21,7% ispitanika su stariji od 35 godina, ali je iznenađujuće što nitko od ispitanika nije u dobnoj skupini od 31 do 35 godina.

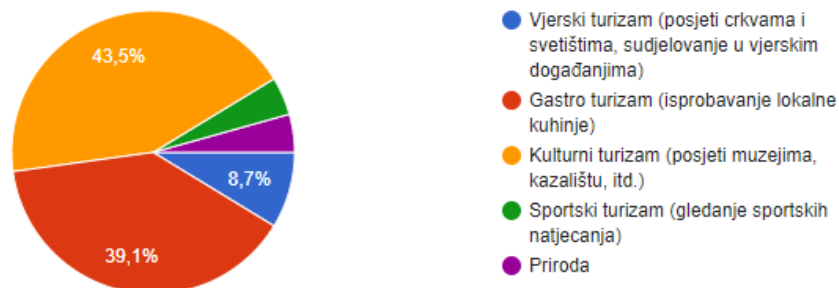
Grafikon 3: Koliko često posjećujete turističke destinacije ili manifestacije?

Izvor: Izrada autora

Sljedeće se pitanje odnosilo na učestalost posjeta ispitanika nekim destinacijama ili manifestacijama. Odgovori su pokazali kako 21,7% ispitanika uopće ne posjećuje turističke destinacije. Naspram njih, 39,1% ispitanika je posjećuje neku destinaciju jednom ili dvaput godišnje, 34,8% tri do četiri puta godišnje, a samo 8,7% ispitanika je više od četiri puta godišnje putovalo na neku destinaciju.

Grafikon 4: Što vas najviše zanima prilikom posjete nekoj destinaciji?

Izvor: Izrada autora

Četvrto pitanje je tražilo ispitanike da označe granu turizma koja ih najviše zanima prilikom posjete nekoj turističkoj destinaciji unutar Slavonije. Od četiri ponuđena odgovora, većina se izjasnila da im je najzanimljiviji gastro turizam i kulturni turizam, odnosno isprobavanje lokalne kuhinje (39,1%) i posjete kulturnim ustanovama poput muzeja i kazališta (43,5%), 8,7% je odabralo vjerski turizam, dok je najmanji broj ispitanika odabrao prirodu i sportski turizam sa samo 4,3% u obje opcije.

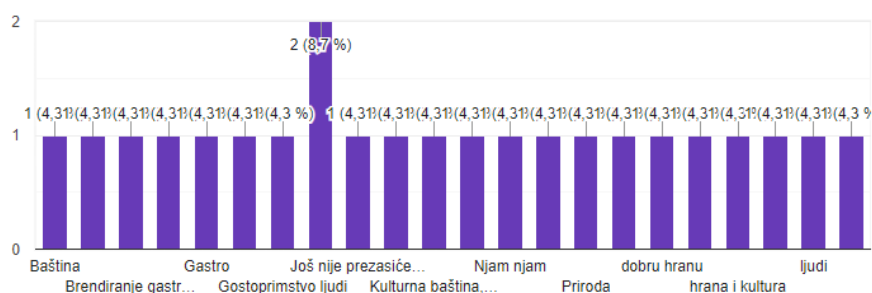
Gastro, kulturni, vjerski i sportski
gastro, kulturni, vjerski, sportski
gastro, kulturni, sportski, vjerski
kulturni turizam, gastro turizam, vjerski turizam i kulturni turizam
kulturni turizam, vjerski turizam, gastro turizam, sportski turizam
kulturni turizam, gastro turizam, vjerski turizam, sportski turizam
Kulturni turizam , sportski turizam, vjerski turizam i gastro turizam
Sportski, gastro, vjerski i kulturni
Kulturni, vjerski, gastro, sportski

Slika 10: Koje grane turizma smatrate važnima?

Izvor: Izrada autora

U petom pitanju ispitanici su poredali grane turizma prema tome koliko koju granu turizma smatraju važnima. Ovdje se pokazalo da velika većina ljudi smatra kulturni i gastro turizam kao najvažnije grane, dok su ostale ponuđene opcije smatrane manje bitnijima.

Grafikon 5: Što smatrate prednostima turizma u Slavoniji?

Izvor: Izrada autora

Nadalje se pitalo ispitanike što smatraju prednostima i manama turizma u Slavoniji. Što se tiče prednosti slavonskoga turizma, ispitanici su najčešće navodili hranu i kulturu kao vodeću prednost turizma.

Ijude
Nisam dovoljno znanja o turizmu u Slavoniji da bi mogla reći mane
Nedovoljna informiranost javnosti u Hrvatskoj i inozemstvu o potencijalima turizma u Slavoniji. Nedovoljna razvijenost samog turizma, koja nastaje kao posljedica manjih ulaganja.
Nedovoljno informacija o sadržajima i loša prometna povezanost ukoliko nemamo ili ne vozimo auto.
Manjak ulaganja i manjak suradnje s tur. agencijama
Malo reklama, malo ljudi dolazi ovdje
Zapuštenost infrastrukture
Kultura

Slika 11: Što smatrate manama turizma u Slavoniji?

Izvor: Izrada autora

S druge strane, na pitanje o manama turizma ispitanici su odgovorili sljedeće: “Nedovoljna informiranost javnosti u Hrvatskoj i inozemstvu o potencijalima turizma u Slavoniji. Nedovoljna razvijenost samog turizma, koja nastaje kao posljedica manjih ulaganja.”, “Nedostatak sadržaja”, “Izostanak kvalitetnih sadržaja za mlade”, “Nedovoljno informacija o sadržajima i loša prometna povezanost ako nemamo ili ne vozimo auto.”. Prema ovim komentarima, može se vidjeti kako većina ispitanika smatra kulturu i gastronomiju kao prednost lokalnog turizma, ali postoje problemi vezani uz oglašavanje, manjak sadržaja i ulaganja u iste te nedostatak sadržaja za mlade osobe. Ispitanici koji su iz Belišća ili su posjetili Belišće i njegove manifestacije imali su mogućnost napisati neke svoje dojmove o njima.

Pozitivni dojmovi su različitost manifestacija, negativni dojmova nemam.
pozitivno: cjelogodišnja ponuda različitih manifestacija, negativno: previše usmjereno na stariju populaciju i ograničeno na lokalne sudionike
nisam
Pozitivno- Ugodna atmosfera, 'konzumacija' sadržaja nije skupa, a često je i jeftina Negativno- Osim nekih događanja namijenjenih za djecu, nema nekog sadržaja namijenjenog npr. za srednjoškolce ili studente koje ne zanima toliko kulturni aspekt
Nisam bio
nisam posjetila
Loša organizacija, lokalno orijentiran marketing a šire pojedinci sami zovu prijatelje koji tada dolaze i usput posjete npr gastro sajam.

Slika 12: Pozitivni i negativni dojmovi o belišćanskim manifestacijama

Izvor: Izrada autora

Iako je pitanje bilo ograničeno na određenu skupinu ispitanika moguće je istaknuti neke komentare: „Posjetila sam Gradske bazene i utakmicu u Belišću, sve pozitivno mislim, jako lijep gradić“, „Pozitivni dojmovi su različitost manifestacija, negativnih dojmova nemam.“, „pozitivno: cjelogodišnja ponuda različitih manifestacija, negativno: previše usmjereno na stariju populaciju i ograničeno na lokalne sudionike“, „Pozitivno - ugodna atmosfera, 'konzumacija' sadržaja nije skupa, a često je i jeftina Negativno - osim nekih događanja namijenjenih za djecu, nema nekog sadržaja namijenjenog npr. za srednjoškolce ili studente koje ne zanima toliko kulturni aspekt“.

previse folklor
Svakako bi bilo bolje dodati nešto raznolikiju gastro ponudu, ne bih ništa izbacio.
Dodati: više sadržaja za različite ciljne skupine. Izbaciti: uvijek istu ponudu na manifestacijama npr. uvijek isti pjevači nastupaju na zabavnim manifestacijama.
Da se pridoda sportski aspekt, a izbacivati ne treba nista
Vise zabavnih aktivnosti
Da se doda vise kulturnih, gastro i sportskih manifestacija, a izbaci pretjeran interes i ulaganje u isključivo vjerske sadržaje.

Slika 13: 'Feedback' o turističkom sadržaju

Izvor: Izrada autora

Zadnje pitanje je tražilo od ispitanika da daju neke prijedloge vezane uz turistički sadržaj Slavonije koji su djelomice bili neutralni, a neki su komentirali manjak oglašavanja i zabavnog sadržaja, dok je trenutni sadržaj uvijek isti: „Dodati više sadržaja za mlađu i srednju dob, kombinirati više grana turizma za raznoliku ponudu“, „Volio bih da se provede bolje oglašavanje, odnosno oglašavanje izvan lokalne zajednice za veće manifestacije“, „Dodati: više sadržaja za različite ciljne skupine. Izbaciti: uvijek istu ponudu na manifestacijama npr. uvijek isti pjevači nastupaju na zabavnim manifestacijama.“, „Svakako bi bilo bolje dodati nešto raznolikiju gastro ponudu, ne bih ništa izbacio.“.

6.6. Rasprava na temelju dobivenih rezultata

Unatoč tome što pitanja u anketi nisu bila specifična, odgovori ispitanika su prilično zadovoljavajući te se iz njih može izvući zaključak o mišljenjima ljudi vezano uz turizam Slavonije. Za početak će se osvrnuti na rezultate nekih pitanja koja su imala veliki utjecaj na izvođenje zaključaka ovog istraživanja.

Prvo takvo pitanje je o učestalosti posjete turističkim mjestima i manifestacijama koje je pokazalo da malo više od četvrtine ispitanika nije uopće posjetilo nijednu destinaciju. Uzevši u obzir pretpostavku da srednjoškolcima i studentima, odnosno osobama mlađe dobi turistički sadržaj vezan uz kulturu nije interesantan, očekivalo se da će krajnji rezultat biti veći od prikazanog, tj. veći postotak ispitanika nije posjetio nijednu destinaciju ili manifestaciju. Jedno od pitanja u anketi je tražilo ispitanike da označe sadržaj unutar određene grane turizma koja ih najviše zanima prilikom posjete nekoj destinaciji. Odgovori su potvrdili početnu hipotezu da ljudi posjećuju slavonske destinacije zbog kulturnog i gastronomskog sadržaja, što se također moglo vidjeti u ostalim pitanjima gdje su ispitanici označili kulturni i gastro turizam kao najvažnije grane slavonskog turizma i kao njegovu prednost, dok su se vjerski i sportski turizam izmjenjivali za treće i četvrto mjesto.

No, iznenađujuće je bilo da je samo oko 4% ljudi odabralo prirodu kao preferirani sadržaj. Slavonija, a samim time i Belišće nude ogromne i netaknute prirodne površine u kojima posjetitelji mogu uživati kroz individualnu rekreaciju ili u sklopu nekog drugog sadržaja poput kajakaštva, ribolova, itd. Kod pitanja o manama slavonskog turizma, većina ispitanika je spomenula slabo financiranje manifestacija, što je rezultiralo ponavljanjem sadržaja i nedostatkom novog, zabavnijeg sadržaja namijenjenog mlađoj populaciji. Drugi problem koji su ispitanici istaknuli je vrlo slabo oglašavanje izvan lokalne sfere, zbog čega neka događanja prođu praktički nezapaženo, a samim time nedostaje poticaja za ulaganje i unapređenje sadržaja. Navedene prednosti i mane su se mogle uočiti i u komentarima vezanih uz Belišće i njegove manifestacije, pogotovo manjak novog sadržaja. Većina događanja u Belišću se odvijaju svake godine uz vrlo malo izmjena u sadržaju i sa slabim oglašavanjem, stoga se može vidjeti zašto su ispitanici napisali navedene dojmove. Ispitanici su u zadnjem pitanju ostavili svoje prijedloge za turistički sadržaj u Slavoniji iz čega se može vidjeti da bi bolje oglašavanje i ubacivanje novog sadržaja trebalo biti prioritet.

Ukratko, rezultati su pokazali da su početne hipoteze o kulturnom i gastro turizmu kao temelju slavonskog turizma i belišćanskog turizma i željom za novijim sadržajem pokazale

relativno točnim, odnosno se djelomično potvrđuju. Uz ovo, ispitanici su ukazali na probleme vezane uz financiranje i ponavljanje sadržaja koji bi se trebali riješiti tako da se pronađu novi izvori financiranja, ali i da se mladima da više slobode te da se pokrenu neke inovativne ideje ili manifestacije pomoću kojih bi grad Belišće mogao postati prepoznatljiva turistička destinacija.

7. Preporuke za poboljšanje turističke ponude grada Belišća

Osvrnuvši se na sve grane turizma i njihov sadržaj koji se nudi u sklopu turističke ponude grada Belišća, kao i na rezultate istraživanja, može se vidjeti kako je trenutna ponuda relativno dobra, ali se primjećuje potražnja za dodatnim sadržajem koji se može ne samo ukomponirati u trenutnu ponudu, nego i nadodati uz nju. Prvo će se promotriti već predložene ideje, a zatim nadodati nove preporuke na temelju rezultata istraživanja.

Za početak se govorilo o mogućnostima koje se mogu ostvariti povodom obnavljanja Palače Gutmann kroz projekt „List do lista“, te njenim spajanjem s ponudom projekta “Zelene staze Dunava i Drave”. Detaljnije, predlaže se spajanje kulturnog i prirodnog turizma organizacijom turističkih aktivnosti poput kulturno – glazbenih događanja u Palači Gutmann, veslanje po Dravi ili šetnja postojećom edukativnom stazom uz njenu obalu te prilagođeni programi unutar ovih prijedloga za djecu. Također je predloženo vraćanje prijašnjih manifestacija kojima bi se dodatno iskoristio prostor Palače Gutmann kao jedan od aktivnih turističkih objekata poput glazbeno - scenskog kolaža u čast Sigmundu Rombergu pod nazivom “Romberg - život i glazba” koji je premijerno bio prikazan 2019. godine, a organiziran povodom 100. obljetnice Rombergovog povratka u Belišće. Predložen je i povratak jedne značajne manifestacije koja je bila organizirana povodom 136. obljetnice Dana grada pod nazivom „Belišćanski vremeplov“. Kako samo ime kaže, tematika ovoga događanja je bio osvrst na rast i razvoj cjelokupnog Belišća. Obnova Palače Gutmann se može vidjeti kao izvrsna prilika za povratak ove manifestacije i dodavanje ovoga događaja u buduću 'vremeplov' Belišća. Posljednja predložena manifestacija je također posvećena životu i radu Sigmunda Romberga, „Lipanjaska operna noć“. Ovaj koncert je zadnji puta prikazan 2019. godine, te isto kao i Belišćanski vremeplov, ovdje se nalazi izvrsna prilika za povratak ovoga koncerta kojim bi se službeno otvorila Palača Gutmann (Đogaš, 2020:21 – 25).

Može se vidjeti kako su predložene manifestacije motivirane željom za podupiranjem trenutne turističke ponude. Ali kao što se moglo vidjeti u rezultatima ankete, ispitanici imaju želju za ne samo novim, nego i zabavnijim sadržajem koji nije nužno vezan za kulturnu granu turizma naspram prijašnjih prijedloga. Fokusiranjem na ovu problematiku će se u nastavku teksta nadodati ideje u svrhu ispunjavanja potreba ispitanika. Iako Belišće ne može biti ni približno poput nekih popularnih turističkih destinacija na Jadranu, svakako se može organizirati neki

glazbeni program namijenjen za mlađu populaciju uključivanjem lokalnih glazbenika i glazbenih grupa. Što se tiče lokacije, obala Drave bi bila izvrsno mjesto. Također se ideja koncerta može uklopiti u neke programe unutar prirodnog turizma ili u aktivnosti pod organizacijom sportskog kluba „Baraber extreme team“. Iako Belišće ima sadržaja i za ljubitelje prirode, rezultati ankete su pokazali da ispitanici nisu zainteresirani za prirodu kao turističku atrakciju. Kako bi ovaj aspekt turizma postao popularan, predlaže se izgradnja adrenalinskog parka. Lokacija ovoga parka bi bila unutar gušćeg dijela šuma na desnoj obali Drave. Po pitanju aktivnosti ovaj park bi sadržavao razne poligone, mjesta za penjanje po preprekama, teren za *paintball* i streljaštvo, te staze za bicikliste i pješake. Spajajući sportski i prirodni turizam sa zabavnim aktivnostima, potaknuo bi se veći broj mlađe populacije ne samo na konzumiranje turističkog sadržaja, nego i na zdravu rekreaciju. Primjer kako bi ovaj adrenalinski park mogao izgledati navodi se na slici 14.

Slika 14: Adrenalinski park

Izvor: <http://www.vpz.hr/2020/03/10/14-ozujka-adrenalinski-park-duboka-otvara-svoja-vrata-4-000-cetvornih-metara-cistog-adrenalina/>, pristup: 20.09.2022.

Obnovljena Palača Gutmann pruža nove mogućnosti za predstavljanje novog kulturnog sadržaja. Kako bi taj sadržaj privukao sudionike mlađe dobi, potrebno je realizirati te sadržaje u zabavnijem okviru. Uzimajući to u obzir, posljednji prijedlog je organiziranje glumačkih programa u kojima se „oživljavaju“ događaji iz prošlosti Belišća. Točnije rečeno, glumci bi odigrali neke trenutke iz belišćanske prošlosti na što precizniji način kroz ponašanje, oblačenje i obavljanje aktivnosti koje su se nekada radile. Dugoročno, ovisno o godišnjem dobu, ali i željama i potrebama samih turista, Belišće bi moglo, u suradnji sa svojim institucijama i udrugama, kao što su Turistička zajednica, Muzej Belišće, Centar za kulturu „Sigmund Romberg“, sportske i druge udruge, prezentirati upravo ono što i sam naslov ovog rada kaže: kulturni, sportski, vjerski i gastro turizam.

Primjerice, grupu turista u Pekmez ulici na samom početku ture dočekuje osoba odjevena poput radnika pilane koja ih upoznaje s industrijskom baštinom i vodi ih kroz Muzej Belišće do Palače Gutmann gdje ih dočekuju glumci odjeveni u odjeću s kraja 19. i početka 20. stoljeća. Oni ih upoznaju s kulturom Belišća od samog njegovog osnutka do današnjih dana. Potom im pokazuju današnje Belišće i ono što krasi grad, poput glazbenog kružnog toka kod Centra za kulturu, a taj obilazak ih vodi i do kružnog toka prema Bistrincima, na kojem je postavljen kip Matije Ljubeka. Ondje ih dočekuju belišćanski sportaši, koji prenose priču o istaknutim sportašima i njihovim uspjesima, posebno onima postignutima na vodi. Veslanje Dravom prema Gatu, odmor na dravskim sprudovima, a zatim povratak nizvodno, dovest će turiste do Odmorišta Drava u Bistrincima, gdje bi imali priliku kušati gastro ponudu ovoga kraja – od ribljih specijaliteta, preko čobanca ili graha, pa sve do klasičnog roštilja. Ako je jesensko doba, na odmorištu se može organizirati prikaz pečenja pekmeza (poput nekadašnje „Pekmezijade“) ili u zimsko doba pečenje slanine („Slaninijada“). Nedaleko od Odmorišta nalazi se svetište svete Ane u šumi, koje je posebice ljeti vrlo posjećeno, a na povratku, uz obalu Drave, turisti mogu proći poučnom stazom i tako se dodatno upoznati s prirodom ovog kraja. Upravo ih ta poučna staza vodi do Hostela Belišće. Organiziranjem ovakvih programa posjetitelji, a i sami Belišćani bili bi u mogućnosti bolje se upoznati s poviješću svojega grada kroz neobične, ali zabavne aktivnosti, a turisti bi imali priliku vidjeti najbolje što Belišće nudi. Kao primjer nekadašnje odore koju su nosili belišćanski radnici može se uzeti manifestacija „Belišćanski vremenoplov“ na slici 16.

Slika 15: glumci obučeni u odore nekadašnjih radnika pilane

Izvor: <https://belisce.hr/premijerno-izvedena-prica-o-jednom-gradu-beliscanski-vremeplov/>, preuzeto: 01.10.2022.

8. Zaključak

Belišće je mali grad koji u sebi sadrži opširnu i zanimljivu povijest. Prisutne grane turizma su ograničene, ali bogate turističkim sadržajem. Od povijesti nastanka grada, njegove materijalne i nematerijalne kulturne baštine, do razvoja lokalne crkve pa sve do razvoja natjecanja u raznim sportovima, sve ovo je prezentirano kroz razne manifestacije popraćene odličnom organizacijom. Iako tu svakako ima mjesta za poboljšanja, Belišće zasigurno ima potencijal postati turistička destinacija s još boljom reputacijom uz obogaćivanje svoje kulturne, vjerske, gastro i sportske ponude koja bi trebala biti usmjerena na sve vrste populacija od djece pa sve do mladih, odraslih i osoba treće životne dobi. Mjesta za poboljšanje uvijek ima, samo su potrebne nove svježije ideje kako uz potporu grada tako i turističke zajednice grada Belišća. Trebalo bi se više uložiti u marketing jer Belišće ima zaista mnogo događanja i manifestacija za koje je šteta da budu namijenjene samo lokalnoj zajednici, ali uz pojačanu promociju i marketing privukao bi se i veći broj turista.

9. Literatura

1. Aničić, L. (2022.). *Spomen – vlak vraćen u Belišće: Nikad ljepši Guco novi je susjed Zelenih kuća*. Osijek: *Glas Slavonije*. URL: <https://www.glas-slavonije.hr/496211/4/Spomen-vlak-vracen-u-Belisce-Nikad-ljepsi-Guco-novi-je-susjed-Zelenih-kuca> [pristup: 01.09.2022.]
2. Čobanac (2020.). URL: <https://croatia.hr/hr-hr/hrana-i-pice/cobanac> [pristup: 11.08.2022.]
3. Drpić, K. i Vukman, M. (2014.) *Gastronomija kao važan dio turističke ponude u Hrvatskoj*. Stručni rad. Split: Visoka škola za sportski menadžment Aspira. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/199011> [pristup: 18.09.2022.]
4. Duvnjak, N. , Relja, R. i Žeravica, M. (2011.) Religijski turizam kao poseban socio-kulturni fenomen – na primjeru istraživanja među studentima Sveučilišta u Splitu. *Nova prisutnost : časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, 9 (2), str. 425. – 446. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/110757> [pristup: 19.09.2022.]
5. Đogaš, T. (2020.) *Projekt „List do lista“ i njegov utjecaj na kulturni turizam Belišća*. Završni rad. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku.
6. Gastro turizam Slavonije, Baranje i Srijema (2021.). URL: <https://portal.privatnismjestaj.hr/clanak/gastro-turizam-slavonije-baranje-i-srijema>, [pristup: 10.08.2022.]
7. Gibičar, D. (2008.) *Kronika o glazbenoj i dramskoj djelatnosti u Belišću 1890. – 1990*. Belišće: Gradsko poglavarstvo Belišće.
8. Grad Belišće. URL: <https://belisce.hr/svecano-otkrivena-skulptura-matija-ljubek/> [pristup: 20.08.2022.]
9. Grad Belišće. URL: <https://belisce.hr/u-okviru-projekta-list-do-lista-industrijska-bastina-belisca-odrzana-konferencija-odrzivost-kulturne-bastine/> [pristup: 01.10.2022.]
10. Grad Belišće. URL: <https://belisce.hr/vjerski-zivot/> [pristup: 22.08.2022.]
11. *Hrvatska enciklopedija* (2021.) Ljubek, Matija. Mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=37740> [pristup: 20.08.2022.]
12. Hrvatski olimpijski odbor. URL: <https://www.hoo.hr/hr/nagrade-i-priznanja/nagrada-hoo-a-matija-ljubek> [pristup: 20.08.2022.]
13. Kajak klub Belišće. URL: <https://kajakbelisce.hr/o-nama/> [pristup: 20.08.2022.]

14. Keep.eu. URL: <https://keep.eu/projects/11079/DRAVA-BIKE-TOURS-EN/> [pristup: 11.09.2022.]
15. Kifer, S. *Kulturni život Belišća*. Belišće: Centar za kulturu „Sigmund Romberg“. URL: <https://cks-romberg.hr/povijest/> [pristup: 05.07.2022.]
16. Klasnić, I. (2018.) „*Kulturni turizam*“. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3014/datastream/PDF/view>, [pristup: 18.09.2022.]
17. Košarkaški klub Belišće. URL: <https://kkbelisce.hr/povijest/> [pristup: 19.08.2022.]
18. Lepan Štefančić, S. (2020.) *Ubojstvo hrvatske sportske legende: Pomagao je svima, pa i budućem ubojici*. Zagreb: Večernji list. URL: <https://www.vecernji.hr/vijesti/ubojstvo-hrvatske-sportske-legende-pomagao-je-svima-pa-i-buducem-ubojici-1432805> [pristup: 20.08.2022.]
19. Martinović, D. (2020.) „*Sportski turizam*“. Završni rad. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. URL: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A5096/datastream/PDF/view>, [pristup: 19.09.2022.]
20. Narodni net: Tradicija i običaji. URL: <https://narodni.net/tradicionalna-slavonka-jela-tradicionalna-prehrana-slavoniji/> [pristup: 10.08.2022.]
21. Nogometni klub Belišće. URL: <https://www.nkbelisce.hr/povijest/> [pristup: 19.08.2022.]
22. Štoperica. URL: <https://www.stoperica.hr/natjecanje/beliscanski-cener-sportski-weekend-u-beliscu-0105/37> [pristup: 11.09.2022.]
23. Turistička zajednica grada Belišća. URL: <https://www.tzbelisce.net/povijesne-znamenitosti/> [pristup: 01.09.2022.]
24. Župa sv. Josipa Radnika Belišće. URL: <https://www.zupa-belisce.com/povijest/>, [pristup: 22.08.2022.]
25. 2roam. URL: https://2roam.today/hr/visit/osjecko-baranjska/belisce/see/Znamenitosti/sights/Kompleks_radni~c~kih_zgrada [pristup: 01.09.2022.]
26. 2roam. URL: https://2roam.today/hr/visit/osjecko-baranjska/belisce/see/Znamenitosti/sights/Sveti-s-te_Svete_Ane [pristup: 22.08.2022.]

10. Prilozi

Popis slika

1. Slika 1: (slijeva) Elisabeth Harris, William de Gelsey i Nelly Gutmann Auersperg. URL: <https://belisce.hr/potomci-obitelji-gutmann-u-posjeti-belisca/> [preuzeto: 19.09.2022.]
2. Slika 2: Glumačka postava predstave „Truli dom“. URL: <https://cksrromberg.hr/povijest/> [preuzeto: 01.10.2022.]
3. Slika 3: Palača Gutmann. URL: <https://www.tripadvisor.com/Tourism-g1023799-Belisce-Osijek-Baranja-County-Slavonia-Vacations.html> [preuzeto: 19.09.2022.]
4. Slika 4: Muzej Belišće. URL: <https://belisce.hr/muzej-belisce/> [preuzeto: 19.09.2022.]
5. Slika 5: Spomen – vlak. URL: <https://lokalni.vecernji.hr/zupanije/popularni-spomen-vlak-ciro-zasjat-ce-u-novom-ruhu-20172> [preuzeto: 1.09.2022.]
6. Slika 6: Smotra folklor. URL: <https://belisce.hr/smotrom-folklor-a-zavrnila-beliscanska-zlatna-jesen/> [preuzeto: 19.09.2022.]
7. Slika 7: Matija Ljubek. URL: <https://www.kkkmatijaljubek.hr/> [preuzeto: 20.08.2022.]
8. Slika 8: Crkva sv. Josipa Radnika Belišće. URL: <https://www.zupa-belisce.com/> [preuzeto: 22.08.2022.]
9. Slika 9: Čobanijada. URL: <https://www.tzbelisce.net/novosti/8-drzavno-natjecanje-u-kuhanju-cobanca-okupilo-velik-broj-natjecatelja-i-posjetitelja/> [preuzeto: 19.09.2022.]
10. Slika 10: Koje grane turizma smatrate važnima?
11. Slika 11: Što smatrate manama turizma u Slavoniji?
12. Slika 12: Pozitivni i negativni dojmovi o belišćanskim manifestacijama
13. Slika 13: 'Feedback' o turističkom sadržaju
14. Slika 14: Adrenalinski park. URL: <http://www.vpz.hr/2020/03/10/14-ozujka-adrenalinski-park-duboka-otvara-svoja-vrata-4-000-cetvornih-metara-cistog-adrenalina/> [preuzeto: 20.09.2022.]
15. Slika 15: glumci obučeni u odore nekadašnjih radnika pilane. URL: <https://belisce.hr/premijerno-izvedena-prica-o-jednom-gradu-beliscanski-vremeplov/> [preuzeto: 01.10.2022.]

Popis grafikona

16. Grafikon 1: Spol ispitanika
17. Grafikon 2: Dob ispitanika
18. Grafikon 3: Koliko često posjećujete turističke destinacije ili manifestacije?
19. Grafikon 4: Što vas najviše zanima prilikom posjete nekoj destinaciji?